

driemaandelijks tijdschrift
vijfde jaargang nummer 2
juni 1982

Orgelkunst

ORGELKUNST

driemaandelijks tijdschrift — vijfde jaargang,
nummer 2, juni 1982

Hoofdredakteur

Kamiel D'Hooghe

Redaktieraad

Antoon Fauconnier, Pierre Hardouin (Fr.), Bernard Huys, Dr.
Ewald Kooiman (Ned.), Ghislain Potvlieghe, Patrick Roose, Dr.
Harald Vogel (B.R.D.).

Medewerkers

Jef Braekmans, Berten De Keyzer, Ignace De Sutter, Gilbert
Huybens, Jos Meersmans, Paul Raspé, Edmond Saveniers, Raymond
Schroyens, Maurice Truyers, Francis Van Bree, Koos van de Linde
(Ned.), Kristiaan Van Ingelgem, Jan Van Landegem, Gabriël
Willems.

Secretariaat

Agnes Dumon, Beiaardlaan 1, B-1850 Grimbergen

Rekeningen

België : 436-6204991-57 van « Orgelkunst » Grimbergen.
320,— Fr.

Nederland : postgiro 83.17.69 van Boeijenga, Kleinzand 89, 8601
BG Sneek (Ned.)
23 Gld.

Buitenland (behalve Nederland) : 436-6204991-57 van « Orgelkunst »
Grimbergen. Betaling uitsluitend per postgiro of per internatio-
naal postmandaat.
380,— Fr.

Steunabonnement : 500,— Fr.

Nadruk van artikelen uit dit nummer zonder toelating van de
redactie is verboden.

Voor de inhoud van de ondertekende artikels zijn alleen de auteurs
verantwoordelijk.

Inhoud

		blz.
Jan en Guillelmus Van Belle	<i>Gh. Potvlieghe</i>	3-16
Orgelbouwkundige realisaties	<i>A. Fauconnier</i>	17-33
Grammofoonplaten	<i>R. Deleersnijder</i>	33-38
Bouwstenen Bottelaere	<i>A.F.</i>	38-40
Vierde Zuidnederlands Orgelconcours	<i>K. D'H.</i>	41-43
Mededelingen		43-45
Agenda		46
Orgeltijdschriften		46-48

Jan en Guillelmus Van Belle

Orgelmakers te Ieper tijdens de 17de eeuw

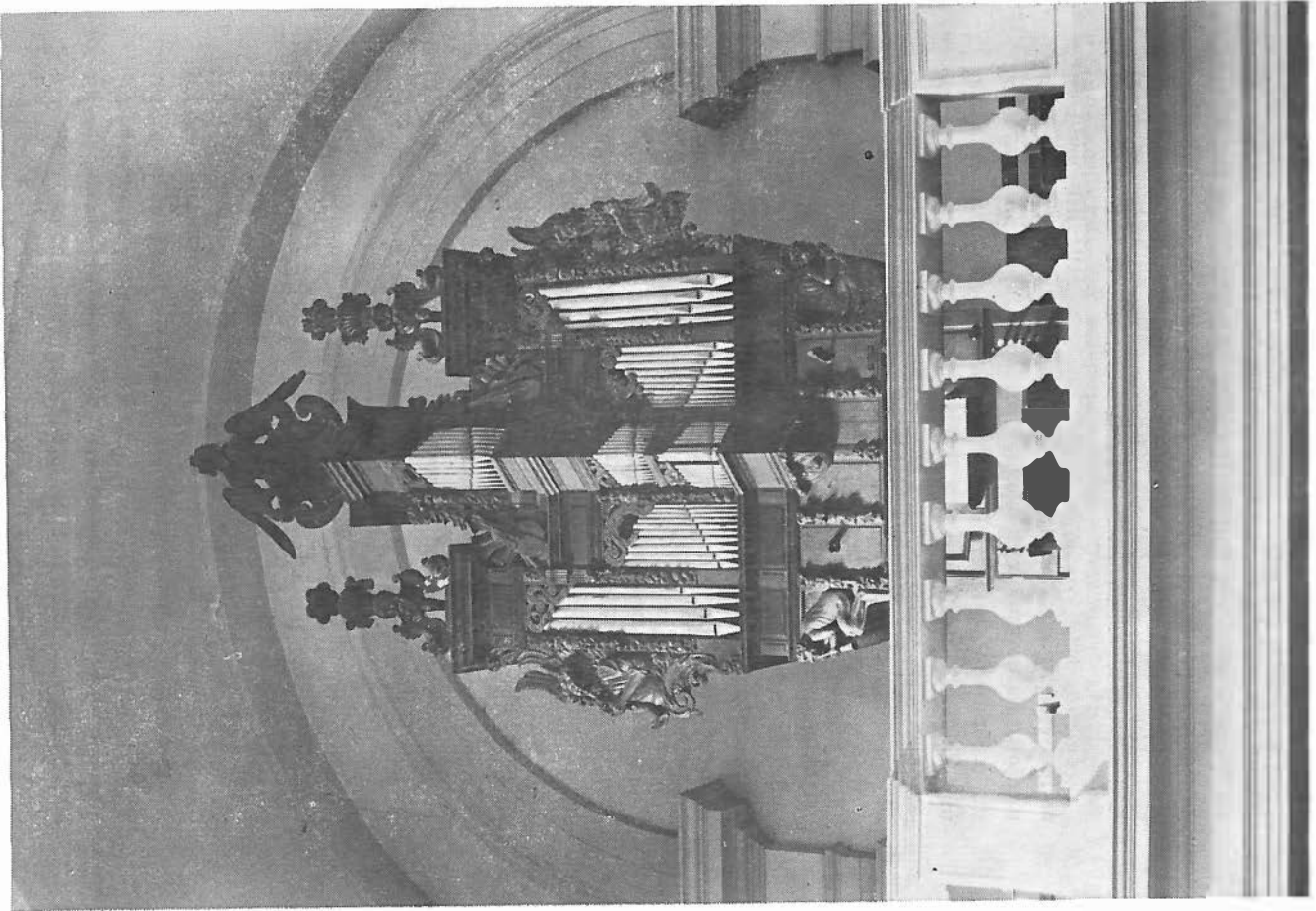
Ghislain POTVLIEGHE

Uiterst schaars zijn de bronnen die ons inlichten over het leven en werk van de orgelmakers Van Belle. In de organografie worden ze slechts sporadisch gesignaleerd door A. Deschrevel (1) en M. Vanmackelberg (2). Toch is er nog het getuigenis van enkele werkstukken en afbeeldingen uit hun oeuvre : het gaat er telkens om instrument van weliswaar bescheiden omvang die ons in het 17de-eeuwse Vlaanderen de Van Belle's leren kennen als verfijnde orgelmeubelarchitecten die de krachtlijnen van de late renaissance niet verwierpen.

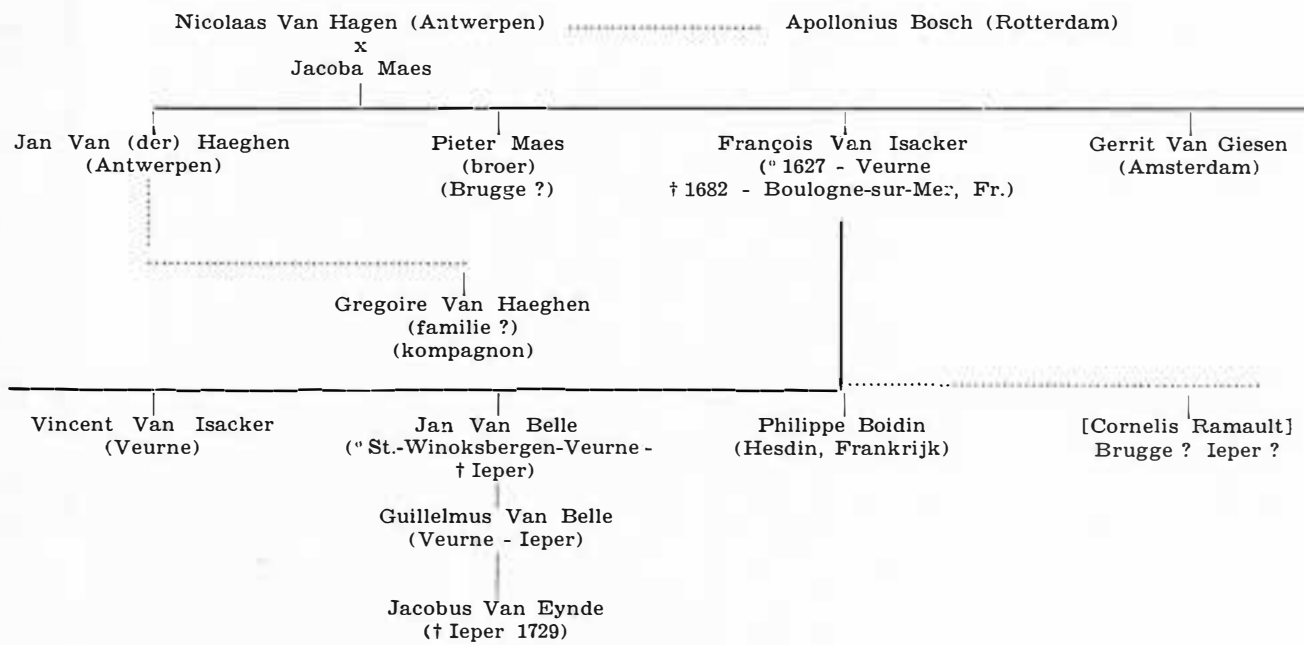
Om het werk van de Van Belle's te begrijpen in de orgelcultuur waarin het gestalte verkreeg, en hen overigens niet als geïsoleerde figuren te behandelen is de basisvraag deze die informeert naar hun voorgeschiedenis. Uit die voorgeschiedenis verschijnen al enkele merkwaardige details die laten vermoeden dat de Van Belle's kunnen gerekend worden tot een school die — in tegenstelling tot wat men als voor de hand liggend zou willen beschouwen — niet tot de directe invloedssfeer van de Langhedul's behoren. Als hoeksteen van de renaissance legden Jan en Matthys Langhedul meteen de grondslagen voor de barokke Zuidnederlandse orgelbouw, zo kan men het in grote trekken schetsen. Het duidelijkst divergeerde zich hun stijl in Parijs en in de Brabantse school, met Brussel als centrum, terwijl in Vlaanderen, van waar zij afkomstig waren, de erfenis eerder zeer vaag tot ons is gekomen.

Zoals de kompositiekunst van de Bruggeling Charles Guillet (eind XVIde - 1654), die met haar vokale stijl konservatief aan doet in vergelijking met de composities van zijn Brabantse tijdgenoten met hun klaviermatige stijl, zo spreekt evenzeer uit de werken van de 17de-eeuwse orgelmakers in Vlaanderen een vaak archaïserende maar elegante architectoniek.

Kennelijk werd de orgelbouw in het Graafschap Vlaanderen via François en Vincent Van Isacker in Veurne door andere impulsen bepaald. Peilend naar deze « schoolvorming » krijgt men volgend beeld :

DESSELGEM, St.-Maartenskerk
 (Copyright A.C.L. Brussel)

Reeds eerder wees ik op het feit dat er tijdens de tweede helft van de 17de eeuw in Vlaanderen een vrij intense belangstelling moet geweest zijn voor de Noordnederlandse orgelbouwkunst. François Van Isacker was in 1659 — hij was dan 26 jaar — werkzaam in Amsterdam o.l.v. Nicolaes Van Hagen (Antwerpen) en zou uiteindelijk vanaf 1662 in Veurne resideren waar hij stierf in 1682 (3).

Tot bovenvermelde groep behoort misschien ook nog Cornelis Ramault die in 1685 en in 1691 in Nederland actief was (4). Of behoorde hij eveneens tot de kring van F. Van Isacker ?

De oorsprong van de naam « Van Belle » verwijst naar de lokaliteit « Belle » in Fransvlaanderen, nu « Bailleul » geheten.

Dat Jan Van Belle in Sint-Winoksbergen werd geboren staat vast (5), wanneer precies, dat blijft de vraag.

Voor de geschiedschrijving verlopen zijn jeugd- en vormingsjaren nog onopgemerkt : misschien hebben de aantekeningen der Resolutieboeken van de Sint-Walburga te Veurne nopens organist « Jan Van Belle », in functie vanaf Allerheiligen 1663, betrekking op de orgelmaker. Aldus zou hij naar Veurne zijn getogen waar François Van Isacker sinds 1662 was gevestigd. In 1674 heeft Jan Van Belle een bedrijf gesticht te Ieper aan de Menenstraat. Niet alleen was Ieper een bijzonder interessant cultureel trefpunt, maar voor de orgelmaker betekende het voorzeker een belangrijke leemte sinds Matthys Langhedul de stad ruim een halve eeuw tevoren had verlaten en dan nog zonder enige vorm van opvolging. Zo komt Jan Van Belle de eer toe, Ieper, als orgelbouwcentrum terug betekenis te hebben gegeven, terwijl Jacobus Van Eynde eveneens als Fransvlaming, vanuit Ieper Vlaanderen tot begin van de 18de eeuw met enkele markante meesterstukken heeft verrijkt en wel als sluitsteen van een specifieke Vlaamse orgelbouwstijl (6).

Wanneer Jan Van Belle overleed is niet bekend : orgelhistorisch dateert zijn laatste werk van 1689. Guillelmus werkte zich eveneens op tot een bekend en degelijk orgelmaker die de boodschap van zijn vader uitwerkte. Zijn activiteiten kan men noteren tot in het jaar 1696 toen hij een orgel bouwde in de Sint-Aldegondiskerk te Sint-Omaars.

Het specifieke van de kunst van de Van Belles is echter nog

maar oppervlakkig vast te stellen : hun instrumenten werden totnogtoe niet gerestaureerd zodat een studie van het pijpwerk wat tot bepaalde konklusies zou kunnen leiden, is uitgebleven. Het archaische aspect van hun werk komt tot uiting in hun orgelkasten die op het gotische stramien met vlakgehouden hoekbundels en soms spitse middenbundel zijn ontworpen. Vanmackelberg ontleedde het werk van Guillelmus te Sint-Omaars als van « nordique » inspiratie.

Instrumenten van monumentale omvang blijken de Van Belle's niet te hebben gebouwd maar hun scheppingen zoals te Desselgem en te Diksmuide getuigen van meesterschap.

VOETNOTEN :

- (1) A. DESCHREVEL, Het orgel in de Sint-Bertinuskerk te Poperinge, in, De Schalmei, 1948, blz. 138-140. Dit artikel werd aangevuld door dezelfde auteur en gepubliceerd in « Iepers kwartier » 3de jg. nr. 1 blz. 9-16. Historische terugblik op het orgel in West-Vlaanderen, in « West-Vlaanderen », jg. XI (nr. 61), 1962, blz. 32.
- (2) M. VANMACKELBERG, L'orgue de Nielles-les-Ardres, in, L'orgue, 1963, blz. 44-52 en blz. 73-81.
- (3) G. POTVLIEGHE, De school van de Zuidnederlandse orgelmaker Nicolaas Van Hagen, in, De Mixtuur (nr. 26) okt. 1978, blz. 626-627.
- (4) W.H. VAN DORT, Orgels, Orgelmakers en Organisten in Zeeland - Nieuwe Kerk, Middelburg, in, De Praestant, 1961 blz. 39. Zie ook, Het orgel van Cornelis Ramault in de St.-Jacobskerk te Vlissingen, in, De Praestant, 1963, blz. 57-60.
- (5) Dr. V[ente], Aanvullingen betreffende de Figuren uit Vlaanderen Orgelhistorie, in, De Schalmei, 1949, blz. 7 (zie bijlage 5).
- (6) G. POTVLIEGHE & A. FAUCONNIER, Jacobus Van Eynde, in, Acta Organologica Flandriae, 19.

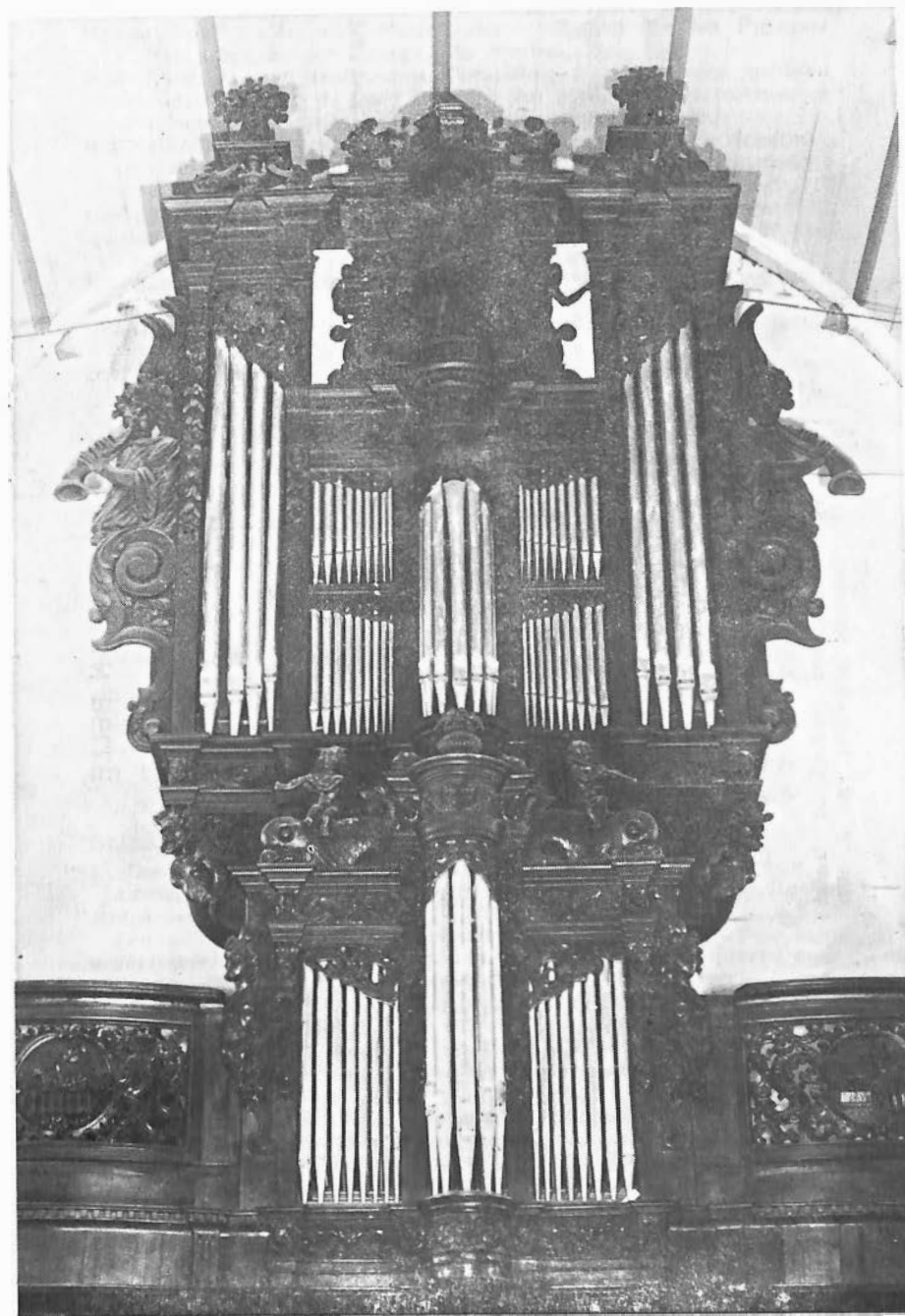
WERKLIJSTEN :

JAN VAN BELLE

- 1667 *Oostende*, St.-Pieter-en-Paulus. Keuring van het nieuwe Vincent Bourne-orgel (zie bijlage)
- 1669-70 *Nieuwpoort*, O.-L.-Vrouw (of St.-Bernardus, Nieuwpoort-Bad). Herstelling (De Schalmei, 1948, blz. 139).
- 1674 *Poperinge*, Sint-Bertinus. Ombouw van het Langhedul-orgel (zie bijlage 2).
- 1677 *Oostende*, St.-Pieter-en-Paulus. Kontrakt voor jaarlijks onderhoud (zie bijlage 1).
- 1679-85 *Diksmuide*, Sint-Niklaas. Restauratie van het oude orgel en bouw van een nieuw orgel, nadien onderhoud (zie bijlage 3).
- 1680 *Brugge*, St.-Jacob. Onderhoud (De Schalmei, 1950, blz. 100).
- 1680 *Wulveringen*. Herstelling (zie bijlage 4).
- 1680 *Zonnebeke*, Abdij. Nieuw orgel. Ca. 1869 verkocht aan de kerk van *Desselgem* (volgens inscriptie in frontpijp, en, med. V. Pil, erepastoor van Zonnebeke, 1970).

DIKSMUIDE, St.-Niklaaskerk
(Copyright A.C.L. Brussel)

KWAADIEPER (Quaedypre, N.-Fr.)
(foto Valcke, Lo)

- 1682-83 *Boulogne-sur-Mer*, Notre-Dame. Voltoeien van het François Van Isackerorgel (L'orgue de Nielles..., blz. 78).
- 1682 *Ieper*, Augustijnenklooster. Herstelling. Kontrakt voor jaarlijks onderhoud. Na de dood van Jan zal zijn zoon het instrument verder onderhouden (De Schalmei, 1949, blz. 107).
- 1684 *Sint-Winoksbergen*, Abdij St.-Wino. Nieuw orgel (De Schalmei, 1949, blz. 7). Tijdens de Franse Revolutie werd het instrument verkocht aan de kerk van *Rexpoede*.
- 1684 *Sint-Winoksbergen*, Abdij der Benediktijnen. Nieuw orgel. Dit instrument werd later in de kerk van *Kwaadieper* (N. Fr.) overgeplaatst. (L'orgue de Nielles..., blz. 76).
- 1684 *Sint-Winoksbergen*, St.-Martin. Onderhoud van het Van Isacker-orgel (L'orgue de Nielles..., blz. 77).
- 1685-92 *Mesen*, Aard van werk niet gespecificeerd (Historische terugblik, blz. 32).
- 1689 *Reningelst*. Nieuw orgel. (L'orgue de Nielles..., blz. 76). In 1761 werd een orgel van Reningelst overgeplaatst naar *de Klyte* (Iepers kwartier, blz. 15).
- 1694-95 *Nieuwpoort*. Onderhoud (Historische terugblik, blz. 32).

GUILLELMUS VAN BELLE

- ? *Ieper*, Augustijnenklooster. Onderhoud als opvolger van zijn vader.
- 1686 *Brugge*, Conceptionisten (H. Geest aan de Carmerstraat). Proces met schrijnwerkers (De Schalmei, 1948, blz. 139).
- 1686-87 *Poperinge*, St.-Bertinus. Uitbreiding (De Schalmei, 1950, blz. 115).
- 1694-95 *Nieuwpoort*. Onderhoud (zie in werklijst Jan Van Belle; het is niet duidelijk of het hier onderhoudswerk door de vader of wel door de zoon betreft).
- 1696 *Sint-Omaars*, St.-Aldegonde. Nieuw orgel, in 1792 overgeplaatst naar *Nielles-les-Ardres*. (L'orgue de Nielles..., blz. 52).
- ? *Uitkerke*. De d' van de Bourdon 8' draagt als inscriptie «Fecit (onleesbaar) Guilielmus Van Belle» (med. F. Loncke).

BIJLAGEN

1. Oostende, Sint-Pieter-en-Pauluskerk.

Actum den 31 mey 1667 present de Heere pastor ende de Heeren Kerckmeesters.

Ten selven daghe is ghecommen van Iper Mr. Jan Van belle orghelmaecker expresselyck ontbooden synde tot het vysyteren ende ouvreren den orgel vande parochiale kercke last vernieuwt ende ghetransporteert by Meester Vyncent Bourne breeder den contracte daer van synde in datum den 10 february 1666.

Den voornoemden Meester Jan Van belle ghedaen hebbende de vysite van het voornoemde werck ende naer lecture ghehadt vanden voornoemden contracte verclaert op syne naeme waerlyck het voornoemde werck behooryck volcommen ende volbrocht te syn, behoudens dat de voorschreven Bourne niet en heeft inghevolgt vanden contracte verandert de trompette volg.' het vierde artickel van diere mytschaerder en het Clauwier vanden cleenen orgel niet ghemaectt de finten by contracte naerder ghespecificeert van welcke de fouten aende Voornoemde Heer satisfactie is ghedaen.

(get.) J. Van Belle
1667

Op heden den 19 Aug.º 1677 hebben d'onderschrevenen veraccordeert met Mr. Jan van belle orgelmaker van synen style, dat den voornoemden Jan van belle sal onderhouden synen leven lanck ge-

JAN VAN BELLE

<i>Opleiding :</i>		<i>Curriculum vitae :</i>	
François Van Isacker (*1627, †1682)		" Sint-Winoksbergen, datum onbekend	
1659, <i>Amsterdam</i> : bij Nicolaes Van Haeghem werkzaam			
1662-1682, <i>Yeuve</i> : residentie	1663-1667, <i>Yeuve</i> , organist aan de St.-Walburgakerk (?)		
	1669-70, <i>Nieuwpoort</i> , vroegst bekende werk als zelfstandig orgelbouwer		
	1674, <i>Ieper</i> , Menenstraat : residentie		
1675, St.-Omer. Kathedraal samenwerking 1675, St.-Omer : Kathedraal			
1682, <i>Boulogne-sur-mer</i> , nieuw orgel en overlijden	1682, <i>Boulogne-sur-mer</i> : voltooiing van het Van Isackerorgel		
	1684, St.-Winoksbergen, St.-Martin voortzetting van onderhoud		
	1695, <i>Nieuwpoort</i> (onderhoud) laatste bekende activiteit van J. van Belle		
		<i>Tijdsnotulen :</i>	
		Vincent van Isacker (broer ? van François)	
		Guilielmus van Belle, zoon	
		Phillippe Bourdon (Hedrin) opgeleid door F. van Isacker	
		Joris Gauthard (Duinkerke) (werkzaamheden : 1667-1678)	
		Boudewijn Le Dou (Brugge) (werkzaamheden bekend : 1643-1666)	
		Jacobus van Eynde (Ieper) (1696, † Ieper 1729)	
		Cornelis Ramant (Ieper? Brugge?) (werkzaamheden : 1683-1691)	

durende, in behoerlicken staet van spelen ende accort somma van al het gone daer inne metten tyt soude connen commen te ontbreecken versleten ofte gebrocken te worden, den orgel by hem vermaeckt inde prochie kercke van Oostende in aug^s ten Jaere 1677 midts daer vooren aenden voorn." Mr. Jan Jaerlicx te betaelen voor een pensioen de somme van t'waelf gulden sonder meer met welck pensioen den voorn." Mr. Jan bekent te vredig te wesen, hy selven obligeerende om tot dien eynde over te comen soo dickwaels als de ontsteltenisse vanden orgel soe verheeschen, tot meerder vastichyt hebben de onderschrevenen verobligeert hunne persoon ende goederen ende toecomende alles naer rechte. Actum binnen Oostende desen 19 Aug 1677.

(get.) J. Van Belle
1677

Rijksarchief Brugge, Kerkarchief Oostende, nr. 61.

(Deze tekst werd reeds eerder door J.-P. Félix in «Adem» (1981, blz. 84) gepubliceerd. Omwille van de vaak afwijkende lezing van deze archivalia geven wij hier onze versie).

2. Poperinge, Sint-Bertinuskerk.

Op 11 juli sluiten de kerkmeesters een akkoord af met «meestre Jan van Belle, orgelmaker tot Ipre» ten einde te «repareren ende vermaecken het orgelken vander kercke als op de maniere als volgt: Eerst sal employeren d'oude casse, secreet (windlade) ende blaesbalgen ende maecken int selve uys (huis = kas) de naervolgende regysters te weten: een bourdon van ses voet gestopt, d'eerste pype effaut (ja)

een octaaf van drie voet waervan d'eerste octaefve tot de tweede effaut sal wesen gestopt ende de resterende open een doublette open van een voet en half

een furnituere van vier pypen op ider touse dienende tot volspel ende voor het vyfde registre eene sexquialtera van twee pypen op ider touse beginnende int midden vantclavier op elamy (mi)

tot tmaecken vande voorseide registers sal hy mogen employeren alle de oude pypen van tvoorseide orgelken ende maecken alsoo tvoorseide werck; ... waer vooren hy, Van Belle, sal proffyteren ter somme van vierentwintich ponden grooten vlaems te betaelen byde voornomde heeren kerckmeesters ofte hun gecommiteerden naer dat het werck behoorelick sal wesen gedaen». Uit de bewaarde betalingsbewijzen blijkt dat bij deze herstelling ook «de orghelcasse verhoogt (geschilderd), vermaeckt ende verlymt werd».

Het orgel dat Jan van Belle te herstellen kreeg was dus eerder bescheiden van omvang: het was een eenvoudig positief, gebaseerd op een viervoet register met een omvang van 41 toetsen (F-a'') en ondergebracht in het oude meubel van Langhedul van wie ook de windlade bewaard en hergebruikt werd.

(A. Deschrevel, Geschiedenis van het orgel in de St.-Bertinuskerk te Poperinge, in «Iepers kwartier» 3e jaargang, nr. 1, blz. 10. Auteur geeft aan als bron: Poperinge, Stedelijk Archief, Fonds St.-Bertijskerk: rek. 1674 - inlichtingen die hem welwillend werden verstrekt door O. Mus uit Ieper).

3. Diksmuide, Sint-Niklaaskerk.

Hierna volgende is een beworp tot t maecken van een nieuwen orgel voor de kerke van Ste nicolaes binnen deser stede van dix[muid]e.

Alvooren te maecken een clauwier van been ofte palm houdt ter optie van dheeren besteeders, bestaende tselve clauwier in vyfenveertich toussen.

Item een secreet alles van goet wagenschodt houdt alles bequaem

tot opstellen van twaelf navolgende registers te weten

Een vanture van acht voet open

Bourdon gestopt sprekende acht voet unison met de vanture

Cornette van vyf pypen op ider tousse beginnende van in tmidden clauwier

Fluytte van vier voet gestopt

Octave van vier voet open

doublette van twee voet open

Nazaert sprekende een voet en half

sexquialtera van twee pypen op ider tousse

forniture van drie pypen op ider tousse

Symbael van twee pypen op ider tousse

Een open quinte van een voet en half open

trompette van bleck en loot spreekende acht voet gesneden ofte gecoupert

drie blasebalgen elck met drie ployen alles van waghenschodt houdt; dwailbordt ende aengansel tot trecken van de registers naer den heesch van twerck

Item eenen echo van een half clauwier tegens de cornet wesende sexquialtera van twee pypen op ider tousse

Eenen tramblandt en nachtergale

Welcken orgel op de voorenstaende maniere ende ingevolge soo daer vuytgestoken is by mre Jan van belle by accoorde deser met B.B. Hr. Schepenen van dix muide heeft aengenoomen te maecken ende leveren inde selve kercke, ende aldaer ter platse te defigueren, op te stellen voor twaelf schelle te wede twee pistoole voor syn huysvrouwe, twee pistoolen voor syn knechten, dus moet aen hem geleverd syn een camer met een bedde gestoffeert gedeurende den tydt by hem te employeereb alhier tot het opstellen van den selve orgel ende in principale somme voor derthien hondert guldens, ende daerenboven den ouden orgel te redimeeren de selve duur het B.B. ende Schepenen geradich voor de somme van hondert gul. themlieden optie, erde sal dus moeten blyven staen om te gebruyken tot dat den nieuwen orgel sal opgesteld ende opgerecht worden, de selve somme te betalen als wanneer den selve sal syn gemackt, geleverd ende opgesteld sal syn, twelck sal moeten geschieden binnen ende tegens Sinxsen 1681 De casse van den selven orgel blijft tot laste van de besteders als oock het Iserwerck dienende tot trecken van de registers ende thouden van de casse twelck den selven van belle presenteert te leveren ofte doen leveren voor vier ponden gr. vlaemsch. Indien dheeren besteeders geradich vonden tselve Iserwerck selve te leveren sullen mogen nemen ende imployeren het oude Iserwerck tgonne dient tot het houden vande casse van den ouden orgel ende geen ander alsoo dienende in den voorschr. ouden, voorder moet hy van belle maken de selve pypen ende nieuwen orgel voordien nieuwen orgel van goede stoffe ende materie naer den heesch van een goet werck alles visitatie subjeckt. In teeken der waerheyth hebben wy hier van doen maken twee gelycke doubles respectivelyck ond'. by onsen eersten raetpers." ende greffier en voor der voorn. meester Jan van belle, desen xiiij^o febr. 1680. Toorcon. ende waren onderteeckent M.N. dourhe (?) ende J. van Belle.

Accordeert met syn originel naer voorgaende collatio daerteghens ghedaen in forma probat ter presentie vanden onderschreven greffier ende dheer ende Mre. Joannes beernardus Houwaegel (?) Schepen der Stede van dixmuide.

(get.) Willaert

J.B. Houwaegel (?)

Rijksarchief Brugge, Fonds Diksmuide Sint-Niklaaskerk.
CE/9 88.

1679-85. Diksmuide. Sint-Niklaaskerk.

Rekening 1679-1680: Betaelt Renier Schipman, ter rekeninghe vant maecken van de casse van den toecomenden nieuwen orgel,

ii c xl l.

Betaelt meester Jan van Belle, over bespreck int accort van den orgel,

xxv l. iiii s.

Betaelt, Renier Schipman, in miñderinghe van siin aenghenomen orghel casse,

i c xliiii l.

Rekening 1680-1681: Betaelt Renier Schipman, ter rekeninghe vant maecken van de casse van den orgel,

ii c viii l.

Betaelt meester Jan van Belle ende Alex Aelman,

ii c iiii xx iiii l.

Betaelt Gillis le Fever, over teere ghedaen bij meester Jan van Belle,

xxi l x s.

Betaelt Alex Aelman, over camerhuere van meester Jan van Belle ende ander moynessen,

xli l.

Betaelt dheer Adriaen Gobert, bij overstellinghe van Renier Schipman, over siin ordiinantie vant maecken van de casse van den orgel,

iiii c iiii xx l.

Betaelt Matues Winnebroot, over teere ghedaen met dheeren kerckmeester int accoort vant overwerck van de casse van den orgel,

iiii l. x s

Betaelt aen Sr. Matheus Winnebroot, over tairre tsiinnen huysse ghedaen op den 27 Februarii 1681 int besteden van de casse van den orgel,

xiii l. x s.

Betaelt aen meester Jan van Belle, over de noodighe reffectie ghedaen an den orgel,

xii l.

Betaelt aen Pieter de Bordé, over tairre tsiinnen huysse ghedaen bij den voornoomden van Belle,

x l.

Betaelt aen meester Michiel ver Poort, over het schilderen van de beelden van Sinte Pieter ende Sinte Andries,

ii l. viii s.

Rekening 1683-1684: Betaelt aen meester Jan van Belle, over een iaer pencioen van het repareren den orgel, verschenen den xix Meye 1684

xxx l.

Rekening 1684-1685: Betaelt meester Jan van Belle, over soo veele hem toegheleyt is tot het erstellen van den orgel, volghens taccoort wettelicke danof ghemacht,

i c l.

J. Waele, Les églises du doyenné de Dixmude, Bruges, 1873-1874, t. II, p. 78-80.

4. Wulveringem

Betaelt Jan Van Belle over de reparatie ghedaen aenden orgel van. voor. kercke boven tgonne geplætst tot laste vande prochie

xxvij t.

Betaelt Jan Mattelein, timmerman over het maecken van het portael binnen dese kercke ... van naeghels ... passen en regghels daertoe noodigh

Liiij iiii xiiij Sch.

Betaelt ...; Bousy over de coop van het rood hout noodigh tot tmaecken van het voorschreven portael

xxiiij t ij Sch.

Niet geïnventariseerd Kerkarchief berustend ter Pastorie. Oude Kerkrekeningen 1639-1690 (III), vnl. « gepasseet 4 Aug. 1680 ». Zonder foliëring.

5. Sint-Winoksbergen, Abdij Sint-Wino.

Eodem mense octobri dicti anni 1684 perficitur novum organum in ecclesia nostra factum a M. Joanne Vanbelle, nativitate Bergensi,

incolatione Iprensi, numerata summa 2900 florenorum, sed cum quaedam alia ultra contractum addita fuere, ad 3400 floren. aestimandum puto.

(Uit: Alexandre Pruvost, Chronique et Cartulaire de l'abbaye de Bergues-Saint-Winoc (Brugge, 1875-1878), blz. 593, geciteerd door Dr. V[ente] in, De Schalmei, 1949, blz. 7).

6. Sint-Omaars (St.-Omer), St.-Aldegonde (thans te Nielles-les Ardres Fr.).

De Franse organofraaf M. Vanmackelberg maakte over dit instrument volgende ontleding:

Het wellenbord draagt de vermelding: Uit Ieper 1696

G. van Belle

De windlade van het hoofdwerk vertoont de indeling van 11 registers die vanaf het prospect als volgt zijn ingedeeld:

- Prestant 4, helemaal in het front op het kleinste oktaaf na.
 - Cornet van 25 tonen, beginnende op c', kennelijk van 3 rangen te oordelen naar de kleine boringen in het fundament (2 2/3, 2, 1 3/5).
 - Bourdon 8. De huidige is van vrij recente faktuur. De oude Bourdon 8 werd grotendeels gebruikt in de huidige Flûte 4'.
 - Quint 2 2/3, prestantmensuur.
 - Flûte 4'. Thans geplaatst op de diskant-plaats van de Flûte 8, 35 tonen.
 - Doublette: oud pijpwerk.
 - Sesquialtera 2 rangen, op « nordique » wijze
C	1 1/3	4/5		
c	13/5	11/3		
c'	2 2/3	1 3/5		
- Fourniture 3 rangen.
 - Cymbale 2 rangen

Deze twee mixturen blijken, te oordelen naar het verloop der boringen in de pijpstok, volgende samenstelling gehad te hebben:

C	c	c'	f''	f'''
1 1/3	2	2	4	4
1	1 1/3	2	2	2 2/3
1	1	1 1/3	1 1/3	2
2/3	1	1 1/3	2	2 2/3
1/2	2/3	1	1 1/3	2

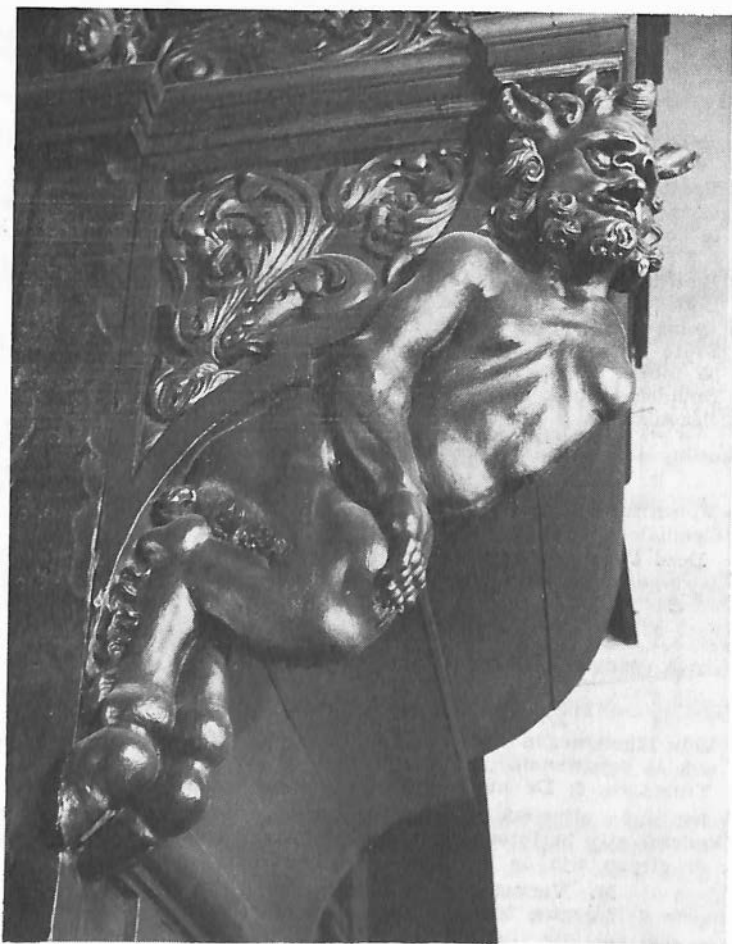
j) Voix Humaine, in 1792 door een Clairon vervangen, die sindsdien ook is verdwenen.

k) Trompette 8. De huidige is een modern maaksel.

Al het oude pijpwerk werd in de loop van de 19de eeuw in een dekadente stijl herintoneerd. De ongebruikte roosters zijn verdwenen en de slepen zijn op het fundament vastgespijkerd.

M. Vanmackelberg, L'orgue de Nielles-les-Ardres, in, L'orgue, 1963, blz. 44-52 en 73-81.

KWAADJEPER, detail orgelkast
(foto Valcke, Lo)

Orgelbouwkundige realisaties

Het eerste artikel in deze reeks, alsook de inleiding op deze nieuwe serie artikelen, zijn van de hand van A. Fauconnier. Er werd aan meegewerkt door P. Roose, en er werd tevens uitgebreid gebruik gemaakt van de historische gegevens uit het dossier dat opgesteld werd door orgeldeskundige Gabriel Loncke. De korte biografieën van Pierre en François Schyven zijn opgesteld door G. Potvlieghe.

Woord vooraf

Enige tijd geleden heeft Orgelkunst een rondvraag ondernomen om van onze orgelbouwers informatie te verwerven betreffende hun activiteiten zowel op het vlak van de nieuwbouw als op het vlak van de restauratie.

Er werden zelfs mogelijkheden voorzien die ertoe konden leiden dat orgelmakers niet met bangheid in het hart een kritische benadering van buitenstaanders dienden af te wachten, maar zelf hun werk en overtuiging zouden voorstellen.

De redactie heeft wat betreft enige ijdele verwachtingen gekoesterd, want het resultaat van de rondvraag is ronduit nul geweest, geen afkeuring en ook geen waardering, niets meer dan een stilzwijgen. Merkwaardig genoeg blijkt deze ongeïnteresseerdheid in het voorstellen van orgelbouwwerk slechts te bestaan ten aanzien van het tijdschrift Orgelkunst. In andere Belgische en zelfs Nederlandse tijdschriften is er namelijk wel een doorstroming van orgelbouwnieuws vast te stellen, we denken hier aan L'Organiste, Adem, Mededelingen van het Centraal Orgelarchief, en zelfs het Nederlandse tijdschrift Het Orgel. Er is evenwel enig onderscheid te maken: genoemde tijdschriften betrekken ofwel de reclame-advertentie in de publiciteit, of doen eenvoudig aan berichtgeving, of doen beide samen. Het komt hierbij zelden tot een kritische voorstelling of bespreking; en het is net die kant die Orgelkunst uit wil — zij het dat kritiek liefst niet samen moet vallen met negatieve kritiek — omdat pas dergelijke besprekingen bouwen aan een stuk orgelcultuur, terwijl de andere vormen van publiciteit ongeveer alleen het commerciële succes beogen.

Hieruit is wellicht de terughoudendheid of zelfs aversie van onze orgelmakers te verklaren. « Orgelkunst » is geen reclameblad,

wel een blad dat positieve bijdragen wil leveren tot opbouw van een orgelcultuur die het Vlaams historisch orgelpatrimonium met eerbied benadert en restaureert, en bovendien de nieuwbouw in zijn vele mogelijke vormen nieuwe ontplooiingskansen geeft, gebaseerd op de grondbeginselen van het oude kunstambacht.

Deze vaststellingen leiden ons tot een aantal conclusies : niet deze dat Orgelkunst een voor de orgelbouwers gevreesd blad moet zijn, maar wel dat de mentaliteit bij onze orgelbouwers niet rijp is voor constructieve kritiek, dat beoordeling en in bespreking stellen van orgelbouwproblemen nog te dikwijls worden aangevoeld als een persconlijke aanval. Dat zulks niet zo hoeft te zijn, bewijst de waardering die de kritische orgelbesprekingen sedert jaren genieten in Het Orgel, vroeger van de hand van b.v. Jan Jongepier en thans van Peter van Dijk.

Nochtans blijft de opdracht moeilijk en delikaat. Men zal kennis moeten hebben van de geschiedenis, de voormalige toestand van het instrument, de mogelijkheden, wensen en opties van het opdrachtgevend bestuur en de menigvuldige omstandigheden die zijdelings met het orgel wat te maken hebben maar evengoed hebben meegespeeld in het creëren van een bepaalde orgelsituatie. Zeker in het Belgische toewijzingssysteem dat in hoofdzaak op aanbesteding is gebaseerd, is niet alles op de verantwoordelijkheid van de orgelmaker af te wimpelen. Het is goed te onderlijnen dat daar waar officiële werken worden uitgevoerd voor openbare besturen (zoals kerkfabrieken) er een wetgeving bestaat die alle betrokkenen bindt. Zonder kennis van deze wetgeving en zonder rekening te houden met de wederzijdse rechten en plichten die uit deze jurisprudentie voortvloeien kan niemand zich aanmatigen een orgelrestauratie met enige objectiviteit te beoordelen.

De situatie van niet geïnformeerd worden is voor de redactie van Orgelkunst echter geen voorwendsel om te doen alsof er in Vlaanderen op het vlak van de orgelbouw niets meer gebeurt. Wel integendeel, er gebeurt zeer veel. Na zowat 10 jaar actieve inzet van een Rijksdienst voor Monumenten- en Landschapszorg is er in Vlaanderen op het vlak van de orgelrestauratie zinvol werk gecreëerd zoals nooit eerder het geval was. Er zijn een aantal boeiende restauratiewerken uitgevoerd, er zijn er vele in uitvoering, en er zijn er nog veel meer die wachten op uitvoering, allen met goede dossiers die tot een hoopvol resultaat

stemmen. Nu langzamerhand in de Vlaamse orgelbouw de bronnen voor privé-opdrachten opgedroogd geraken, dient het leeuwen-aandeel van de werkverschaffing uit de overheidsfinancien te komen ; derwijze zelfs dat enkel Vlaanderen (met Vlaamse centen) de mededinging van Walen en buitenlanders (voornamelijk Nederlanders) op wettelijke grondslag tolereert en respecteert. Het omgekeerde is niet waar : in Wallonië zijn Vlaamse orgelmakers ongewenst, in Nederland worden (geïmporteerde) Vlaamse orgels exclusief door Nederlandse bedrijven gerestaureerd ; wanneer er problemen rijzen, wordt de Vlaming hoogstens gebruikt als een kosteloze adviesverstrekker.

Toch bewijzen onze recent uitgevoerde restauraties — niet in 't minst dank zij zeer gedetailleerde bestekken, die nota bene in onze gebruikelijke toewijzingsformules noodzakelijk zijn — dat er goed resultaat bereikt wordt waarover wij ons niet hoeven te schamen in het buitenland. Hoe het ook bij velen in het verkeerde keelgat is geschoten, toch moet gezegd worden dat door de voor sommigen zo hatelijk gedetailleerde bestekken, door de controle van de overheid en tenslotte door het toezicht en de leiding van een handvol deskundige adviseurs die met de problematiek van het orgelbouwwak én het procedureverloop van aannemingen in België weten om te springen, de orgelrestauratie en de orgelrestaurateur zelf op een hoger niveau zijn getild. Spijts veel gepraat en veel edele theoriën, is men b.v. in Wallonië nog niet veel verder dan vrome wensen : zinvol restauratiewerk is er niet, een Rijksdienst voor Monumentenzorg is er niet, technisch bekwame adviseurs zijn er niet en er wordt al evenmin iets aan gedaan. De Vlamingen hebben eindelijk begrepen dat er concreet gewerkt dient te worden, desnoods met de vele inconvenienten van het onontkoombaar Belgisch aanbestedingssysteem. Het systeem is ten andere niet zó slecht dat het geen positieve resultaten kan opleveren : dat bewijzen recent een aantal verdienstelijke orgelrestauraties die met of ondanks dit systeem tot stand zijn gekomen.

In de in dit blad voorgenomen reeks voorstellingen van orgels die gerestaureerd zijn met staatstoelage, worden in principe enkel deze opgenomen die in de fase van voorlopige of van definitieve oplevering zijn getreden, d.i. enkel deze werken die met voldoening aanvaard zijn door het opdrachtgevend bestuur en de betrokken overheid. Het gaat dus in geen enkel geval — en dat weze een

geruststelling voor de betrokken orgelbouwers — over twistgevallen of werken waar m.b.t. het goedgekeurde en dus verplicht na te leven bestek fundamentele kritiek op de uitvoering zou kunnen geuit worden. Het is goed te verduidelijken dat volgens het Belgisch aannemingssysteem een voorlopige oplevering inhoudt dat het werk als geslaagd en goed bevonden wordt aanvaard, mits binnen de 12 daarop volgende maanden gevolg wordt gegeven aan de opmerkingen die gemaakt werden in het proces-verbaal van voorlopige oplevering. Deze opmerkingen kunnen, gelet op het gunstige karakter van een voorlopige oplevering en de ontlastende uitwerking m.b.t. de verplichtingen van de aannemer, slechts van ondergeschikt belang zijn en slaan dus enkel op afwerkingsdetails. Een definitieve of eindoplevering daarenboven ontlast de aannemer geheel van zijn opdracht en verplichtingen; het proces-verbaal van eindoplevering bevat geen opmerkingen en leidt dus tot de bekrachtiging van de volstrekte tevredenheid van het bestuur en de overheid. Hoewel het niet hoeft ontkend te worden dat er bij enkele restauraties ernstige probleemsituaties gerezen zijn met aannemers die nog niet rijp zijn voor dit soort werk, kan het in deze artikelenreeks niet de bedoeling zijn in te gaan op b.v. opmerkingen vervat in het proces-verbaal van voorlopige oplevering, want ambtsverrichtingen behoren niet aan het publiek te worden meegedeeld. Fundamentele kritiek is derhalve in deze rubriek uitgesloten. We kunnen er enkel verheugd over zijn dat onder de druk van het monumentenbeleid de orgelrestauratie met overheidssubsidie zulkdanige wending heeft genomen, dat algemeen gunstige resultaten zijn ontstaan, en dat de gelden die de overheid meer dan ooit tevoren ter beschikking heeft gesteld, op zinvolle en nuttige wijze aan het monument zijn besteed.

Het Schyven-orgel in de kloosterkerk der Ongeschoeide Karmelieten te Gent

De reeks voorstellingen van orgels die gerestaureerd werden onder toezicht en met toelage van Monumentenzorg, wordt geopend met een der meest soliede en best bewaarde Schyven-orgels in Oost-Vlaanderen. Voorafgaand vinde men hier een bondige biografie van de orgelmakers P. Schyven en zoon.

PIERRE SCHYVEN

uit : R. Corneli & P. Mussely
« Anvers et l'exposition universelle 1885 »

Typogr. A. Mertens, Rue d'or 12, Bruxelles
2ième ed. 1886 — zie blz. 425 (hier vergroot)

Schyven, Pierre

Geboren te Elsene (Brussel), 22 dec. 1827. Overlijdensplaats en datum niet bekend (enkele vluchtige steekproeven konden ons nog niet leiden naar het terugvinden van zijn sterfdatum; deze is te situeren na 1905).

Ging op 16-jarige leeftijd in de leer bij de Duitse orgelmaker J. Merklin die zich kort tevoren te Brussel had gevestigd. Schyven werd in diens atelier in 1851 meestergezel, waarbij hij omzeggens de ganse technische verantwoordelijkheid droeg vermits Merklin zelf bijna ononderbroken op zakenreis was.

P. Schyven wist door zijn leiding de zaak van Merklin aanzienlijk uit te breiden, en in feite zijn een aantal orgels die de signatuur « Merklin - Schütze & Cie » dragen van zijn hand (Schyven zal deze orgels later — terecht — op zijn eigen werkl ijsten vermelden).

In 1870 ontbond Merklin de Brusselse firma en het kwam tot een associatie tussen P. Schyven (technische kant), Armand Verreyt (die eveneens meestergezel bij Merklin was) en Jacques Verreyt (advokaat, zoon van de vorige, zou voor de administratieve kant instaan). Het driemanschap kon een gedeelte van de uitrusting en de materialen van Merklin overnemen en wist bijna al het personeel van Merklin in dienst te houden; het atelier kreeg van meetafaan krediet en op 24 juni 1873 (luidens een brief in het kerkarchief te Overijse), wanneer Merklin zich definitief te Parijs vestigde, namen « P. Schyven & Cie » de zaak volledig over.

In tegenstelling met zijn leermeester verliet P. Schyven zelden het atelier en stond bekend als een streng en ingetogen man. Door zijn tijdgenoten, vnl. door een verslaggever als L. Girod, werd P. Schyven geroemd om zijn vindingrijkheid, zijn grootse visie en de fabrieksmatige instelling. Het dagblad *Le Précurseur* merkte in 1880 naar aanleiding van een wereldtentoonstelling op dat Merklins tradities een schitterende continuïteit vinden in Schyvens ateliers waar een 50-tal geschoolde lieden werken en dat er jaarlijks een tiental orgels het atelier verlaten.

In 1883 liet Schyven een eigen ontdubbelingssysteem breveteren waarmee hij in de toenmalige vooraanstaande orgelculturele kringen opgeld maakte. Aangenomen kan worden dat Schyvens oeuvre in twee periodes kan worden onderverdeeld, en waarbij

de tweede periode een aanvang neemt bij de technische renovaties die echter zijn instrumenten — zoals thans blijkt — niet ten goede zijn gekomen. Kenmerkend voor deze tweede periode zijn het pneumatisch stelsel en het ontdubbelingssysteem. In feite waren deze vernieuwingen ontstaan uit zakelijke concurrentiegeest. De logische opbouw van het instrument zelf ging verloren, de prospecten degradeerden tot stomme façades, de trakturen werden omslachtig en werkten niet accuraat meer. Qua harmonisatie spiegelde Schyven zich aan het klankbeeld van A. Cavallé-Coll, die een wederkerige sympathie koesterde voor zijn Belgische collega.

Samen met zijn zoon leverde P. Schyven meer dan 200 orgels verspreid over de ganse wereld. Het bedrijf heeft eveneens harmoniums gebouwd.

Schyven, François

° Elsene 27 april 1856, † Elsene 29 okt. 1927.

Zoon van Pierre S.; leerde vanaf zijn 18de jaar het vak van zijn vader. Werd in 1878 opgenomen in de vennootschap « Manufacture d'orgues P. Schyven & Cie » die bleef bestaan tot in 1905. Daarna hebben zijn activiteiten zich beperkt tot onderhouds- en reparatiewerk. Blijkbaar is hij steeds in de schaduw van zijn vader blijven werken.

Historiek

Toen in 1893 het oude orgel in de kerk der Ongeschoeide Karmelieten te Gent niet meer voldeed, werd op 27-28 oktober van dat jaar door het kapittel der kloosterlingen besloten een nieuw orgel aan te kopen dat beter aangepast zou moeten zijn aan het volume van de kerk. Gelden werden ingezameld en een bijzondere financiële inbreng werd gedaan door een weldoenster met name Mevr. Godtschalck.

Er werd contact opgenomen met de Brusselse firma P. Schyven & Cie en op 8 november 1893 komt een overeenkomst tot stand tussen P. Schyven en de prior pater Angelus, in het leven Joannes Stevens (afkomstig uit Beernem en overl. 13 febr. 1914), voor de bouw van een mechanisch 2-klaviers-orgel met zelfstandig pedaal (weliswaar met getransmitteerde pedaalstemmen). Het kontrakt luidt als volgt:

Briefhoofding :

Manufacture d'orgues et d'harmoniums
PIERRE SCHYVEN & Cie
Rue Francart, 25,
Ixelles - Bruxelles

Récompenses :

A l'Exposition d'Anvers (1885), décoration de
l'Ordre de Léopold et Diplômes d'honneur.
Diplôme d'honneur et 1er prix de progrès au Grand
Concours de Bruxelles (1888)

Handschrift :

Devis pour la Construction d'un Orgue pour l'Eglise
des R.R. Pères Carmes à Gand.

Composition de l'Orgue :

1 ^o Clavier à main Grand Orgue	56 notes
2 ^o » récit expressif	56 notes
3 ^o » Pédalier	30 notes
4 ^o & 5 ^o une série de Pédales d'accouplement et de Combinaison	

Jeux :

1er Clavier Grand Orgue :

1 Montre	8 p.
2 Bourdon	16 p.
3 Gambe	8 p.
4 Bourdon	8 p.
5 Place libre pour Flute	8 p.
6 Prestant	4 p.
7 Fourniture	3 & 4 rangs

Jeux de Combinaison :

8 Trompette	8 p.
9 Clairon	4 p.

2ème Clavier Récit expressif :

1 Flute harmonique	8 p.
2 Salicional	8 p.
3 Voix Céleste	8 p. 44 n.
4 Flute	4 p.
5 Doublette	2 p.
6 Basson & Hautbois	8 p.
7 Trompette harmonique	8 p.

Pédales séparées :

1 Sousbasse	16 p.	Jeux de Transmission
2 Octave-basse	8 p.	

Pédales d'accouplement & de Combinaison :

- 1 Réunion du Grand Orgue au Pédalier
- 2 » Récit id.
- 3 » du Récit au Grand Orgue
- 4 Appel des jeux de combinaison du Grand Orgue
- 5 Trémolo
- 6 Expression

— Claviers —

Seront construits

- 1° deux claviers à mains de 56 notes dont les touches seront garnies d'ivoire les dièzes en ébène & l'encadrement en chêne plaqué de palissandre.
- 2° un clavier de Pédales de 30 notes, en beau bois de chêne avec touches plaquées de palissandre.
Ils seront placés à droite de l'orgue en regardant l'autel.

— Soufflerie —

Seront construits :

- 1° Un grand soufflet réservoir placé dans le soubassement de l'orgue
- 2° Un soufflet régulateur
Ils seront construits avec des matériaux de 1er choix
Le soufflet réservoir fonctionnera à l'aide d'une bascule à la main.

— Sommiers —

- 1° Un sommier en beau bois de chêne avec barrage en sapin pour les jeux du G^d Orgue
- 2° Un sommier en beau bois de chêne avec barrage en sapin pour les jeux du Récit

— Charpente —

Sera construite une belle charpente en bois de spetspeine, pour supporter toutes les parties de l'orgue d'une manière indépendante.

— Mécanisme —

Sera construit un mécanisme d'après les règles de l'art et d'après les procédés les plus perfectionnés. Il consistera en vergettes, abrégés, équerres en cuivre, rouleaux et balanciers en fer, cuivre & bois.

— Boite expressive —

Il sera établi une boite expressive pour renfermer tous les jeux du récit, en beau bois de sapin du Nord, avec lames mobiles

fonctionnant à l'aide d'une pédale mise à la disposition de l'organiste, pour produire les effets de crescendo & decrescendo des sons.

— Harmonie —

Les travaux susdits étant terminés, il sera procédé à l'harmonie des jeux. Chacun parlera suivant son véritable caractère & ils seront accordés au ton du diapason normal.

— Placement —

— Prix —

L'orgue étant terminé sera démonté, emballé, transporté et remonté, dans les premiers jours d'avril prochain, dans l'Eglise des R.R. Pères Carmes à Gand.

Tous les frais de montage, d'emballage, de transport et salaire & nourriture des ouvriers monteurs seront pour le compte des facteurs et quand l'instrument aura été reconnu conforme au présent devis, il leur sera dû la somme de onze mille sept cents francs payables savoir :

11.000 francs au moment de la réception de l'orgue

700 francs un an après

Dans le prix ne sont pas compris la fourniture du Buffet avec ses tuyaux décoratifs.

— Garantie —

Les facteurs garantissent la bonne qualité et solidité de l'orgue, à la condition d'être seuls chargés de l'accord & entretien, par abonnement, pour un terme de cinq ans.

Fait en double à Bruxelles le 8 Novembre 1893.

Pierre Schyven & Cie

Jean Stevens

P. Ange Prieur

des Carmes Déchaussés à Gand

Bij de kloostercommunauteit der Karmelieten is evenwel een overlevering bekend, die het er bij houdt dat pater Angelus een demonstratieorgel heeft aangekocht dat Schyven in zijn atelier staan had ; dit met de bedoeling een orgel van goede kwaliteit, dat al menig onderzoek had doorstaan, aan te schaffen. Of dit juist is valt niet te achterhalen omdat een aantal elementen zowel voor als tegen deze stelling pleiten. Zo had P. Schyven in 1884 een bundel rapporten laten verschijnen waarin bekende

organisten zijn nieuw ontdebblingssysteem (« à débloublement ou à jeux transformatifs ») bespraken. Deze beoordelingen zijn doorgaans positief, enkel Jozef Tilborghs (zie Orgelkunst III, 4) maakt een voorbehoud aangaande de holheid van klank in het midden van het klavier. Het is dus te verwachten dat Schyven vanaf die datum zijn systeem zoveel mogelijk zal toegepast hebben. Het dient nog bestudeerd te worden of er nog veel andere gevallen zijn zoals te Gent, waar Schyven naar de mechanische traktuur met volwaardige uitbouw van alle stemmen is teruggekeerd. Het lijkt immers eerder ongeloofwaardig dat het orgel der Karmelieten (1893), in de veronderstelling dat het een demonstratieorgel betrof, nog zou dateren van Schyvens « mechanische » periode ; het lijkt echter voorzichtig deze mogelijkheid toch niet helemaal uit te sluiten. Als argument contra geldt dan weer het feit dat er wel degelijk een adviseur bij de zaak betrokken was, nl. Désiré Van Reysschoot (organist van de St.-Niklaaskerk te Gent, waar het geprezen Cavallé-Coll-orgel (1856) zich bevindt). En ten laatste is er dan nog de Flute harmonique 8' die aanvankelijk gereserveerd was : dit alles, samen met het feit dat er te Gent ook nog een nieuwe orgelkast moest gemaakt worden, pleit niet voor de eventualiteit van een « demonstratieorgel ».

Terloops kan nog vermeld worden dat de paters op 7 dec. 1893 besloten het oude orgel te verkopen voor een bedrag van 600 à 800 fr. ; over dit oude orgel en zijn eventuele verdere bestemming is evenwel niets bekend.

Over de meubelmaker, die de orgelkast vervaardigde (dit gebeurde niet door Schyven zelf, blijkens de briefwisseling) zijn eveneens geen gegevens bekend.

Op 7 mei 1894 wordt besloten het venster tegenover het altaar dicht bij het orgel, met een muur te dicht, zodanig dat er uitwendig niets aan de gevel verandert, maar dat het orgel daar tegenaan kan worden geplaatst.

Aanvankelijk was het de bedoeling van de orgelbouwer de blaasbalg onder de bestaande doksaalvloer te plaatsen zoals dit met het vorige orgel het geval geweest was, maar het bleek ten slotte mogelijk alles op het doksaal te plaatsen tegen de muur : de blaasbalg zou in de voet van de kast ingebouwd worden. Alleen diende de vloer van het doksaal geconsolideerd te worden.

In 1894, tijdens de bouw van het orgel, werd er onderhandeld over het bijplaatsen van het gereserveerde register Flute ouverte 8, voor de som van 800 fr., een aanwinst die Schyven terecht in verhouding achtte met de schoonheid en rijkdom van het instrument.

De firma Schyven onderhield het orgel tot in 1921.

In 1928 werd een elektrische windmachine geplaatst : namen zijn hierbij niet vermeld.

Nadien is nog onderhoud bekend door :

J. Anneessens / Menen, ca. 1945 tot ca. 1951.

J. Loncke / Esen, rond 1952.

H. Laureys / Ledeberg, plaatste in 1971 een nieuwe windmachine.

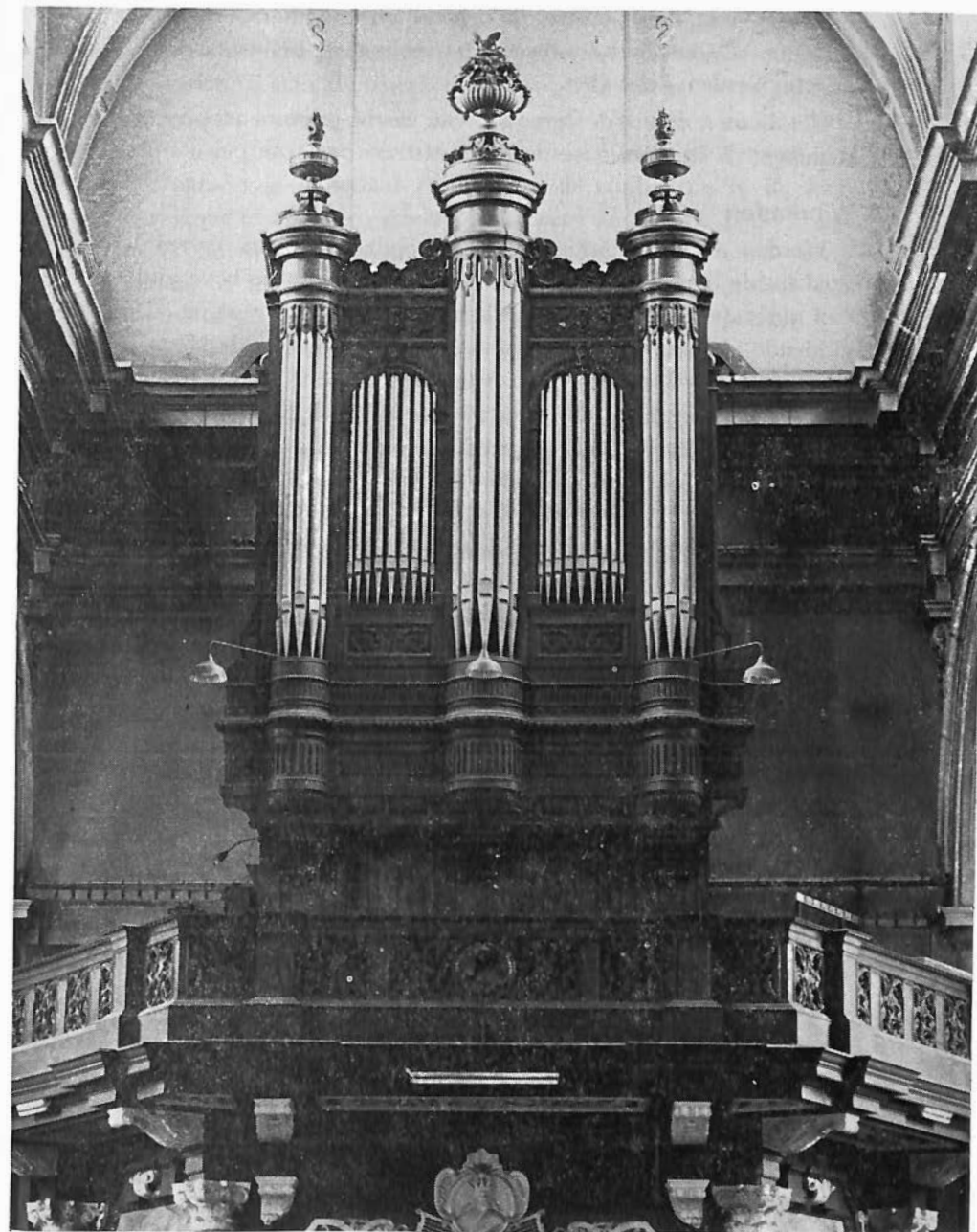
De laatste 15 jaren was het orgel, dat in betere tijden nog ooit gebruikt was als exameninstrument voor het Gents conservatorium, in inferieure staat van behoud en onderhoud. Naast schade die aangericht was door slecht onderhoudswerk, was het vooral het verzakken van het doksaal dat er de oorzaak van was dat de traktuur niet meer nauwkeurig bij te regelen was : een grondige restauratie was de enige valabele uitweg geworden.

In 1976 werd een restauratie-ontwerp opgemaakt door Gabriel Loncke uit Overmere : dit bundel kreeg de goedkeuring van het opdrachtgevend bestuur en van de overheid. De werken werden aanbesteed en uitgevoerd door de orgelmaker J.P. Draps uit Erps-Kwerps (thans Kortenberg) en de eindoplevering vond plaats op 27 jan. 1982.

Technische gegevens

Pijpwerk

De originele dispositie werd integraal bewaard. Van de Fourniture, in de diskant 4 rangen, was de 4de rang verdwenen en enkele pijpen hiervan waren bij vroegere ingrepen als vervanging voor de hoogste tonen van de trompet gebruikt ; deze werden terug op hun plaats gezet en de overige werden nieuw bijgemaakt, identisch met de bestaande. De 5 kleinste pijpen van de Trompet dienden, zoals gezegd, aldus eveneens vernieuwd te worden. Ook van de Trompette harmonique waren een achttal pijpen ernstig beschadigd. Ingescheurde stemranden of stemrollen werden deskundig gesoldeerd. Er werd zorgvuldig vermeden de bestaande

GENT, klooster Ongeschoeide Karmelieten
(Foto Luc De Rammelaere, Gent)

intonatie, o.m. kernprikken, kernstand en mondirichting aan te tasten. De evenredig zwevende stemming en bestaande toonhoogte werden behouden.

Het houten pijpwerk (grootste van de bourdons en open 8^e-stemmen) is in grenen en was geveerd.

Windladen

Werden volledig ontmanteld. De onderzijde van de pijp-stokken, de boven- en onderzijde van de slepen en de bovenzijde van de tafel werden gecontroleerd op vlakke afwerking. De glijdende vlakken werden gegrafiteerd. Het leder van de kleppen werd vernieuwd en de veren werden nagezien. Alle pulpeten moesten vervangen worden door nieuwe in lamsleder. Pijproosters alsook stellingen voor de tongwerken werden op houtwormaan-tasting gecontroleerd en enkele stellingen werden nieuw bijge-maakt.

De loden conducten van geposteerde pijpen werden hersteld en op de klassieke wijze opnieuw ingelijmd.

Tenslotte werd alles zorgvuldig beproefd op doorspraak en overloop.

Blaasbalg en windkanalen werden van nieuw leder voorzien en zorgvuldig winddicht gemaakt ; de pompen werden behouden.

Traktuur

Werd gedemonteerd en daarna vlot speelklaar gemaakt. Alle wrijvingspunten werden gereinigd en onderdelen waar teveel spe-ling (b.v. door slijtage) op gekomen was werden gekopieerd naar de nog bruikbare.

De hele mechaniek werd naar de originele toestand terug-gebracht ; er kon hierbij niet vermeden worden dat de aanslag nog lichtjes stroef verloopt (hoofdzakelijk wegens de zijdelingse opstelling van de klaviatuur).

Klaviatuur

Het toetsbeleg van de hele tonen werd vernieuwd met gebleekt ivoor van eerste keus, naar het origineel. De ebbenhouten toetsen werden opnieuw gepolierd. De bakstukken werden met nieuwe palissander gefineerd en gepolitoerd. De belegsels van het pedaal-klavier werden vernieuwd waar ze versleten waren, en er werd een nieuwe zwelkasttrede gemaakt. Alle vilt werd vervangen.

Orgelkast

Werd volledig gedemonteerd omwille van de aan het doksaal te verrichten stabiliteitswerken. De innerlijke stellage werd grondig gekeurd i.v.m. hergebruik. De voet en de zijwanden van de kast werden hermaakt en verstevigd, met zoveel mogelijk behoud van het aanwezige materiaal (dit omdat de constructie in de loop der jaren te zwak is gebleken). Er werd een nieuw plafond ge-maakt in oregon (origineel in zeildoek!). De kast werd stevig verankerd in de muur. Er werd getracht te zorgen voor een betere toegankelijkheid tot het pijpwerk en de mechanieken.

Het front bestaat volledig uit houten imitatie-pijpen.

Klankbeeld

Het orgel bezit een warm zingende klank, die bijzonder goed gedragen wordt door de uitmuntende akoestiek van het kerk-gebouw. Dit bewijst eens te meer dat een goed geplaatst Schyven-orgel in een akoestisch geschikte ruimte, alle mogelijkheden in-houdt voor een aangenaam klankresultaat, dit in tegenstelling met enkele andere Schyven-orgels die door hun slechte opstelling of ondoeltreffende structuur bijna klinken als een gruwel. We denken hier b.v. aan orgels zoals te Huise of te Sint-Niklaas (O.-L.-Vrouwkerk). Gezien de niet te ontkennen commerciële in-gesteldheid die Schyven aangenomen had, deed hij doorgaans in mensurering en klankgeving weinig aanpassingen aan de ruimte: het resultaat valt dan ook, zoals hier te Gent, bijzonder mee in een geschikte goed klinkende ruimte, maar kan tergend grof zijn wanneer alles in die ruimte de bedrijfszekerheid en het goed klinken tegenwerkt. Het is ook nuttig in het licht te stellen dat Schyvens intonatie over het algemeen gezonder en klassieker blijft dan deze van een Cavaillé-Coll, d.w.z. met regelmatig gebruik van kernprikken, maar zelden met de zo graag door Cavaillé-Coll toegepaste diepe kernsteken in de vorm van zaag-tanden.

Schyvens pijpwerk kenmerkt zich ook door vrij brede labiëring, betrekkelijk lage opsnede en een mondafwerking die weinig weg-loopt van de klassieke beginselen. Overdadig gebruik van rol-en snijbaarden is hem vreemd, maar wel is de expression als steminrichting bij het grotere pijpwerk de gebruikelijke toepas-sing ; in de tongwerken zijn echter geen expressions als origineel te beschouwen (ze werden dan ook dichtgesoldeerd).

Aanvullende archivalia

Bruxelles, le 9 Novembre 1893

Monsieur le Supérieur

Nous avons reçu de votre lettre, il ne faut consolider que le jubé du dessus, car nous avons parlé de mettre la soufflerie sous le plancher où elle se trouve maintenant, mais cela ne sera pas besoin car nous mettrons tout l'orgue sur le jubé même, et contre le mur. Veuillez aussi nous mettre en rapport avec le menuisier qui va arranger le buffet, afin que nous puissions bien lui expliquer ce qu'il y a faire et lui envoyer les mesures. Nous avons envoyé les devis à Monsieur Van Reysschot.

Veuillez agréer nos salutations empressées

P. (F.?) Schyven

Bruxelles, le 22 Mars 1894

Révérénd Père Ange

Je crois avoir eu l'honneur de vous dire déjà que le jeu de Flûte 8 p ouverte coûterait la somme de huit cents francs. La place libre prévue au contrat était une avance que nous faisons en vue de cette acquisition future dont l'utilité est absolue & le complément obligé de votre nouvel & bel instrument.

Comptant sur un mot de réponse je vous prie d'agréer, Révérend Père l'assurance de notre sympathique respect

Pierre Schyven & Cie

Au Révérend Père Ange, supérieur
du Couvent des Peres Carmes a Gand

Révérénd Père

Vous pouvez envoyer le menuisier vers la fin de la semaine prochaine, alors la charpente sera montée. Prière de lui dire qu'i nous prévienne le jour de son arrivée.

Veuillez agréer nos salutations empressées

P. (of F.?) Schyven

Uit het Kapittelboek (vertaling uit het Latijn) :

27-28 oktober 1893

zijn de paters akkoord om het oude orgel te vervangen door een nieuw stevig orgel, aangepast aan het kerkgebouw. Het geld

daarvoor zal vooraf bijeen verzameld worden. (zie naam van weldoenster « Domina Godtschalck » in kapittelboek, kolom p. 113).

7 december 1893

zijn de paters akkoord om het oude orgel te verkopen voor 600 tot 800 fr.

7 mei 1894

zijn de paters akkoord om het venster tegenover het altaar dichtbij het orgel, met een muur te dichtten, zodanig dat er uitwendig niets aan de gevel verandert.

BIBLIOGRAFIE :

- H.V. Couwenbergh : « L'Orgue ancien et moderne », Lier 1887. Zie blz. XIII, 81, 94-96, 105-109, 167, 221, 246-248.
- G. Potvlieghe : « Het meesterwerk van P. Schyven in de O.-L.-Vrouwkerk te Laken-Brussel », in De Mixtuur nr. 6 (maart 1972), blz. 95-97.
- G. Potvlieghe : « Drie 19de eeuwse werklijsten van Belgische orgelmakers » (o.m. P. Schyven), in De Mixtuur nr. 11 (okt. 1973), blz. 208 e.v.
- Zie eveneens de bibliografieën en/of voetnoten in voormelde werken.

Grammofoonplaten

uitgegeven door het documentatiecentrum voor orgel,
Vleeshouwersstraat 23, 8480 Veurne

R. DELEERSNYDER

De orgelcultuur heeft veel facetten : bouw, conservatie, restauratie, speeltechniek, stijlkennis, liturgische praktijk, literatuur, bibliografie, methodiek... het rijtje schijnt wel eindeloos. Op veel van die terreinen wil het Documentatiecentrum voor Orgel (Veurne) actief zijn. Een bijzonder facet van de orgelcultuur is het op grammofoonplaat vastleggen van belangrijke instrumenten en/of merkwaardige vertolkingen. Aldus zijn enkele LP's het bonte orgelwereldje ingestuurd, uitgaand van verschillende benaderingen, en telkens een ander facet belichtend van het fenomeen « orgel » :

Doc 1. Abraham van den Kerckhoven - Orgelwerken

K. D'Hooghe op de historische orgels van Stalhille en Impde (boskapel) m.m.v. de tenor L. Devos, voor het « Gloria de beata ».

Deze plaat vormt eigenlijk een geheel met de onlangs verschenen facsimile van het volledig werk van Van den Kerckhoven, zoals het bewaard is in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel.

Het oorspronkelijk opzet was het oeuvre van Van den Kerckhoven integraal op te nemen. Al spoedig bleek dat daarvoor eigenlijk geen orgels meer bestonden of bespeelbaar waren : het is immers verkeerd deze muziek te benaderen vanuit een 18de eeuwse Franse traditie, integendeel : zij vormt het hoogtepunt en sluitstuk van de Vlaamse Barokkunst. Gelukkig bleek een uit 1971 daterende opname van de orgels van Stalhille en Impde beschikbaar. Beide instrumenten behoren tot de «oude» school en zijn vrij goed bewaard. Bovendien bleek de muzikale kwaliteit van een zo uitzonderlijk niveau, dat het jammer zou geweest zijn een dergelijke opname verloren te laten gaan.

Programma :

- Versetten op de 1e toon (MMB 1, 2, 31, 23, 32)*
- Versetten op de 2e toon (MMB 42, 54, 50)*
- Versetten op de 6e toon (MMB 86, 87, 88)*
- Versetten op de 7e toon (MMB 90, 94, 93, 92)*
- Fantasia in re klein (MMB 133)*
- Fuga in la klein (MMB 124)*
- Gloria de beata (MMB 71-80)*
- Fantasia in do groot (MMB 129)*
- Fantasia in do groot (MMB 127)*
- Preludium en fuga in re klein (MMB 136)*

Doc 2A en 2B. Dietrich Buxtehude - Orgelwerken

K. D'Hooghe op het nieuw orgel van de Sint-Trudo abdij te Male

Dit is het eerste en tweede deel van een integrale opname van het volledig orgelwerk van D. Buxtehude. Beide LP's bevatten muziek voor een éénmanualig instrument, zonder pedaal.

De keuze van het orgel kan merkwaardig lijken : moet men oude muziek niet op oude instrumenten spelen ?

Het orgel van de abdij te Male (Brugge) is geen oud instrument ; het is evenmin een starre of ziellose kopie van een historisch voorbeeld. Bovendien heeft het niets te maken met neobarokke of andere bloedarmoedige machines. Bij de bouw van dit instrument is uitgegaan van een optie voor het Noordelijk orgeltype, waarvan een aantal essentiële karakteristieken in de

structuur en innerlijke opbouw geëerbiedigd werden. Het resultaat is een bijzonder fraai klinkend klein instrument, waarop Noord- en Middenduitse barokliteratuur in passende kleur en stijl vertolkt kunnen worden. Mede door de oude stemming (Werckmeister) bereikt dit orgel een zangerigheid die men hier te lande sinds lang niet meer gehoord had.

Programma DOC 2A :

- Toccata in G (BuxWV 165)*
- Wie schön leuchtet (BuxWV 223)*
- Canzonetta in G (BuxWV 172)*
- Canzona in g (BuxWV 173)*
- Fuga in C (BuxWV 174)*
- Preludium in G (BuxWV 162)*
- Fuga in G (BuxWV 175)*
- Mit Fried und Freud (BuxWV 75)*
- Canzonetta in G (BuxWV 171)*
- Canzonetta in e (BuxWV 169)*

Programma DOC 2B :

- Canzona in C (166)*
- Nun lob (215)*
- Canzona in d (168)*
- Auf meinen lieben Gott (179)*
- Toccata in G (164)*
- Preludium in g (163)*
- Canzonetta in C (167)*
- Canzona in Bes (176)*
- Jesus Christus unser Heiland (198)*
- Canzona in G (170)*

Doc 3. R. Steyaert : Ode aan de Westhoek

K. D'Hooghe op het orgel van de Ste-Walburgakerk te Veurne.

Orgelcultuur is inderdaad ook streekgebonden. In de Westhoek is sedert enkele jaren iets aan het groeien : elke zomer komen talrijke luisteraars naar de orgelconcerten in de streek (tot meer dan 15 recitals in juli en augustus !). Het belangrijkste centrum daarvan is zeker Veurne. Ter gelegenheid van de 10de verjaardag van de zomerconcerten aldaar heeft Dhr. R. Steyaert dit orgelwerk geschreven, en opgedragen aan K. D'Hooghe.

De keuze van het orgel is door deze omstandigheden (en niet door artistieke overwegingen) bepaald. De compositie zelf is ver boven het niveau van een gelegenheidswerk uitgegroeid. De componist voelt zichzelf nauw verbonden met de streek (waar hij zich al sedert 1947 « thuis » voelt).

Het werk is zeer homogeen van stijl (alle gegevens voeren terug naar één gemeenschappelijke bron: de Fantasia op de naam Veurne) en tegelijk zo gevarieerd als het leven dat hier wisselt tussen eb en vloed, klokkengelui en boetprocessie.

Programma :

Intrada

Ten Boogaerde

Eb en Vloed

Gebed tot Sint Idesbaldus van der Gracht

Fantasia op de naam V.E.U.R.N.E.

Doc 4. Het historisch Van Peteghem-orgel in de Sint-Martinuskerk te Haringe

Organist : K. D'Hooghe.

Na jarenlange restauratiewerken is de Sint-Martinuskerk te Haringe in de zomer 1981 opnieuw in gebruik genomen. Bij die gelegenheid is deze LP verschenen van dit zeer belangrijk en waarschijnlijk het meest bekende Vlaamse orgel. Het instrument heeft de restauratie van het gebouw goed overleefd, het klinkt prachtig. Bij nader toezicht zijn er echter vragen te stellen over de benadering en de toestand van het instrument. Het programma vermeldt muziek uit de tijd van dit orgel (1778) of ervoor bedoeld (Fétis), zowel van eigen bodem (anoniemen — Boutmy — V. d. Gheyn) als van kleinere (Balbastre — Lasceux) en grotere C. Ph. E. Bach — W.A. Mozart) Europese meesters. Het geheel is zeer verscheiden, en er wordt dankbaar gebruik gemaakt van de royale bezetting van het instrument. Dat de muziek niet altijd van eerste kwaliteit is wordt rijkelijk vergoed door de kwaliteiten van dit Van Peteghem-orgel en de vertolker.

Deze plaat kwam tot stand in samenwerking met Kultuurgemeenschap Haringe.

Programma :

F.J. Fétis, Kyrie uit de « Messe des Solennels Majeurs »

Anonieme 18de eeuwse versetten in de 2de toon

J.B. Boutmy, Divertimento in G

M. van den Gheyn, Morceau fugué in C

C. Balbastre, Marche des Marseillois

G. Lasceux, Thema can Variatione

A.P.F. Boëly, Trio sur deux claviers séparés

C.Ph.E. Bach, Adagio & Allegro für eine Drehorgel

W.A. Mozart, Sieben Variationen über « Willem van Nassau » KV 25

Doc 5. Het historisch Van Peteghem-orgel in de Grote Kerk te Vlaardingen

Organisten : K. D'Hooghe, A. Zoutendijk

Het orgel van de Grote Kerk te Vlaardingen werd in 1763 door Pieter Van Peteghem gebouwd voor de Bernardijner-abdij van Baudeloo te Gent. Het beschikte over 40 registers verdeeld over twee klavieren en een echo-klavier. In 1819 werd het door de Ned. Hervormde Gemeente van Vlaardingen aangekocht en na aanpassing en verbouwing onder toezicht van de Rijksdienst voor Monumenten geresatureerd door de Gebr. Vermeulen uit Weert.

Een origineel recitalprogramma belicht diverse klankkleuren en registercombinaties van dit mooi instrument. De tremolo's zorgen voor merkwaardige « orgelpunten » op het einde van de beide plaatkanten.

Een jeugdwerk van Bach, voorzien van franstalige tempo-aanduidingen, klinkt prachtig met stralend plenum in het manuaal en sonore bombarde in het pedaal. Balbastre's Noël laat gedifferentieerde Grand Jeu combinaties horen in een fijnzinnige klavierstijl met speelse echo's en charmante opsmuk. Een mooie cornet tekent een boeiende improvisatie in sterke periodenbouw in een Fantasia van Van den Kerckhoven.

De plaatselijke organist Aad Zoutendijk bouwt zijn programma rond orgelkoralen van Bach en Gebhardi. Verder speelt hij vrije werken.

Deze plaat kwam tot stand op initiatief van de werkgroep « Wandelconcerten, Grote Kerk, Vlaardingen ».

Programma :

L. Couperin, Chaconne in F

L. Marchand, Fond d'orgue

F. Roberday, Fugue 12me

A. de Cabezon, Diferencias sobre el canto llano del Caballero

L.E. Gebhardi, Was Gott tut, das ist wohlgetan

J.S. Bach,

Vater unser im Himmelreich, BWV 636

Wer nur den lieben Gott lässt walten, BWV 642

Liebster Jesu, wir sind hier, BWV 731

J.S. Bach, Fantasie in G, BWV 572

A. Van den Kerckhoven, Fantasie in G

C. Balbastre, Quand Jésus naquit à Noël

Bouwstenen

Uit onze documentatie publiceren wij twee belangrijke contracten van vader Pieter en zoon Lambert - Benoit van Peteghem, daterend van 1779, met betrekking tot de orgels te

— Bottelare, 2-klaviers 8'-orgel

— Deftinge, 1-klaviers 4'-orgel

Bottelare (Rijksarchief Gent, Kerkarchief Bottelare, nr. 5)

Project tot het maeken van eenen nieuwen orgel in de kerck van Bottelaer

Ten eersten een nieuw clavier van 53 touchen, zijnde tot f ut fa boven de vierde octave van ut

ten tweede een secret van seer deugdel(ijk) hout spiesschen wagenschot

ten derde drij nieuwe blaesbalcken bequaem voor een Dobbel orgel, met de Registers als volgt

<i>1 een montre van engelch tin spreke</i>	<i>8 voet</i>
<i>2 een Bourdon sprekende</i>	<i>8 voet</i>
<i>3 een fluijte sprekende</i>	<i>4 voet</i>
<i>4 een prestant sprekende</i>	<i>4 voet</i>
<i>5 een doublette sprekende</i>	<i>2 voet</i>
<i>6 een quinte ofte Nazarre</i>	
<i>7 een cornet van vijf pijpen jeder touche beginnende van Cx</i>	
<i>8 tierce a la Doublette</i>	
<i>9 quarte de Nazar</i>	
<i>10 fourniture a 3 pijpen jeder touche</i>	

11 Cijmbal a 2 sypen jeder touche

12 Larigot ofte petit Nazar

13 trompet bas van tin

14 trompet sup. van tin*

15 clairon bas van tin

16 voix humaine

17 tremblant ; Rossignol et ventille.

Voor het positif

1 een prestant van tin dienende voor montre a 4 voet

2 een Bourdon sprekende 8 voet

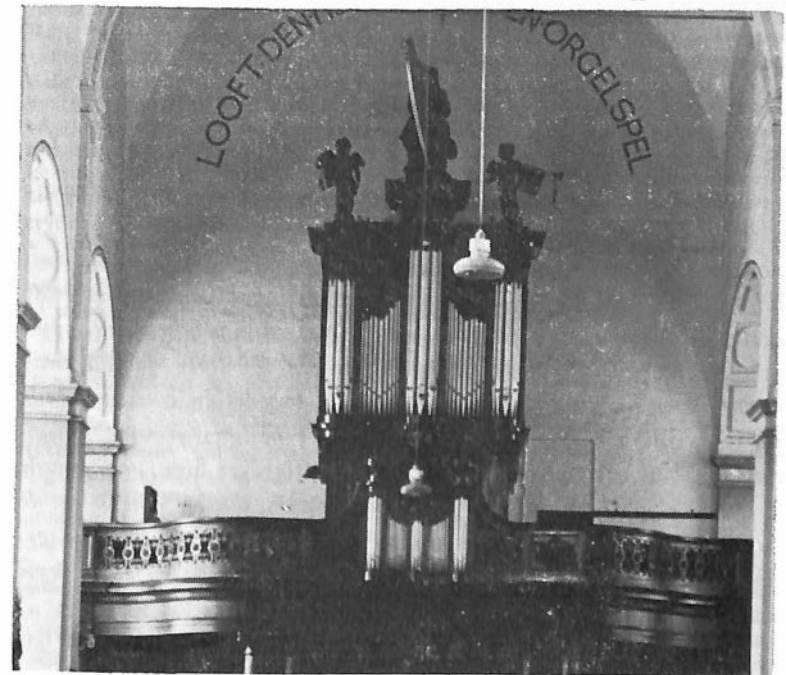
3 een Doublet 2 voet

4 cornet a drij pijpen

5 fluijte sprekende 4 voet

6 Larrigot of nazar petit

Alle welcke voorschreven sullen zijn ter preuwe van Mannen dies verstcende ende in cas iet bevonden worde, Niet just sijnde

BOTTELAERE

(Copyright A.C.L. Brussel)

conform aen dese voorschreven, sal den aennemer alles geobligeert zijn t sijnen coste te doen, zijnde oock geconditioneert dat de aenbesteders het voorschreven werck met eenen waegen naer Gend sullen moeten afhaelen, ende in het stellen van den orgel een eerlijk defroi voor den aennemer, ende dat voor de somme van achthien hondert guldens courant Gelt, te betaelen in twee payementen, het eerste als den orgel sal spelen met 8 Registers tot 900 guldens ende het tweede ende leste van 900 guldens als den orgel zal geapprobeert zijn ende ten vollen gedaen ende goetgekeurt van Mannen dies verstaende.

tot onderhoudinge van dese hebben wij het selve onderteekent desen 8^{en} Junij 1779

als aennemer P Van Peteghem
ende als kerckm^r. en soone
van Bottelaer Joannes Criel

ontfangen van Sr joannes Criel kerckmeester van botelaer de somme van 178 gulden een oort synde het Laetste payment voor deze voorenstaende orgel waer mede wy bekennen ten vollen voldaan te syn actum desen ii des jaers 1782 synde hier mede met den voorgaenden ontfang 1800

*P. Van Peteghem
et fils*

Een aparte hierbijgevoegde nota luidt :

Alsoo inde Keircke van bottelaere door ouderdom is deficerende den oxael ende orgel ende dat den onderschreven josephus ber-naerdus de jaegher van intentie is ende heeft beloofd soo hij doet midts desen t'sijnen coste & met de pennyngen onder hem ende den ontfanger vande confrerie van Sint Anna berustende omgehaelt ter eeren vande h: anna binnen de twee jaeren naer daete deser inde selve keircke te stellen respectabele oxswel ende orgel weirdigh bet[ae]lt de twee hondert ponden grooten wissel-gelt hebben d'onderschreven heeren regierders der voornomde keircke verclaert soo sij doen midts desen t'selve aen hem de jaegher te consenteren ende dat tot dus oock sal mogen ge-employeert worden het produit van dez actuelen oxael ende orgel actum den (onvolledig).

Het tweede contract van Deftinge komt in de volgende aflevering.

A.F.

Vierde Zuidnederlands Orgelconcours

voor amateur-organisten te Boxtel. — Dertig kandidaten, waaronder zeven Vlamingen.

Van 15 tot 18 april 1982 werd door de Stichting Kerkconcerten te Boxtel het vierde Zuidnederlands Orgelconcours voor amateur-organisten georganiseerd in het kader van het Belgisch-Nederlands Cultureel Verdrag.

Het feestelijk programma van dit gebeuren, — voorafgegaan door een eerste voorselectie — bestond uit het openingsconcert op 15 april met een uitvoering van de «Hohe Messe» van J.S. Bach, vertolkt door het Brabants Kamerkoor en het Brabants Barokensemble met als solisten Marjanne Kweksilber, sopraan, Rita Dams, alt, Marius van Altena, tenor, Max van Egmond, bas en Jan Verhoeven, orgel. Het geheel stond onder leiding van Reinier Wakelkamp.

Op 16 april ging de tweede voorselectie door, op 17 april speelden de juryleden Kamiel D'Hooghe, Ewald Kooiman en Christiaan Van Ingelgem het juryconcert terwijl op 18 april de Finale en de aansluitende prijsuitreiking plaats had.

HET SMITSORGEL

Het befaamde Smits-orgel in de prachtige St.-Petruskerk te Boxtel staat centraal. Smits kan beschouwd worden als de belangrijkste orgelbouwer van de 19de eeuw in Nederland. François Corneille Smits (1800-1876) is afkomstig uit de Oost-Brabantse gemeente Reek. Van zichzelf getuigde hij in zijn jeugd reeds bezig te zijn met het vervaardigen van pijpjes uit riet en lood. Hij is een autodidact. Aldus bouwde hij niet voort op overgeleverde tradities van een bestaand bedrijf. Vanuit zijn zelfstudie kwam hij tot een specifieke orgelstijl met eigen kenmerken en merkwaaardige mensuurberekeningen. Het orgel van Boxtel kwam klaar in 1842. Het aantal sprekende pijpen is precies hetzelfde, nl 1842. Het is een indrukwekkend instrument met een prachtige barokke orgelkast, versierd met mooie beelden en kunstig snijwerk. Het heeft drie klavieren en had aanvankelijk een aangehangen pedaal. In 1956 werd door Schreurs een vrij pedaal aangebracht, naar de oorspronkelijke plannen, evenwel met minder karakteristiek pijpwerk. Terzelfdertijd werd de toonhoogte gewijzigd (Naar programmabrochure).

E.G.J. Gregoir schreef in «Historique de la facture et des facteurs d'orgues» op bladzijde 170, «Nous rendons justice à l'honorabilité et au talent de M. Smits, qui est depuis 1823 organiste à Reek, et occupe les fonctions de bourgmestre de cette commune».

De tongwerken op de drie klavieren hebben een stralende feestelijke rijke en grote klank. De fluiten klinken poëtisch en rond. Eigenaardigheden in de mensuurberekeningen en in de intonatie zorgen voor menige verrassing omdat de nadruk ligt op de solistische bovenkant als tegenhanger van een doffere baskant. Het plenum is niet zo stralend en vraagt dikwijls een aanvulling in de kleuropbouw. De tractuur loopt vrij zwaar en is nogal ongelijk. De windvoorziening toont tekorten. Niettegenstaande dit voorbehoud is de klank van de tongwerken, ook met gekoppelde klavieren, groots en zeer inspirerend. De dialogen op de drie klavieren zijn een ware uitdaging voor de vaardige speler. Op de kleurenweelde staat geen maat. Door zijn sterke eigen aard vraagt het instrument een grote aanpassing van de speler. Men kan er een allround programma vertolken. Toch is dit niet aangewezen.

HET ZUIDNEDERLANDS ORGELCONCOURS

Het Zuidnederlands Orgelconcours werd in 1973 voor het eerst georganiseerd. Aanvankelijk bedoeld als een jaarlijks terugkerend gebeuren voor kandidaten uit Noord-Brabant, werd het reeds in 1974 omgebogen tot een tweejaarlijks treffen, toegankelijk voor amateur-organisten, woonachtig in de drie zuidelijke provincies van Nederland, alsmede voor kandidaten uit de Belgische provincies Limburg, Antwerpen, Oost- en West-Vlaanderen.

Dit orgelgebeuren is uitgegroeid tot een belangrijke ontmoetingsplaats van orgelbespellers, orgelpedagogen en solisten.

Het programma is opgebouwd rond het Smits-orgel in de St.-Petruskerk. Het concours omvat twee voorselecties en een finale. Dertig kandidaten hebben zich aangemeld, waaronder zeven Vlamingen. Na een eerste voorselectie bleven tien kandidaten over, waaronder twee Vlamingen. Voor de finale werden dit jaar vijf kandidaten weerhouden. Het zijn in alfabetische volgorde, de Nederlanders Jan Narvijs, uit Loon op Zand, Jaco Simons uit Vlissingen en Jean-Martin Upperman uit Veldhoven en de Vlamingen Jan Van Impe, St.-Martens-Latem en Christine Van Laere uit Evergem.

De concourseisen waren tijdens de tweede voorselectie: Preludium en Fuga in G uit « Acht kleine Praeludien und Fugen van J.S. Bach, Canzonetta in G van D. Buxtehude en een koraal naar keuze uit de « Elf Choralvorspiele für die Orgel » op. 122 van J. Brahms ».

In de finale werd een programma van maximum twintig minuten naar keuze gevraagd, waarin als verplicht werk het koraalvoorspel « Herzlich thut mich verlangen » van J.L. Krebs werd gevraagd.

Bij de keuze van de werken moest worden uitgegaan van het specifieke karakter van het Smitsorgel.

De jury beoordeelt op basis van de volgende drie hoofdgegevens: techniek: tien punten; registratie en aanpassing aan de ruimte: vijf punten; interpretatie: vijftien punten. Het concours is volledig anoniem, zowel voor de jury als voor het publiek. De knadidaten krijgen bij loting een nummer.

Het algehele peil was hoogstaand, met als uitschieter de prijswinnaar, Jaco Simons, jongste deelnemer, vijftien jaar en opgeleid in de Zeeuwse Muziekschool door Bram Beekman.

Ook in de beide voorselecties haalde hij reeds de hoogste score. De vrije keuze in de finale was een schot in de roos. Het orgel was er schijnbaar gelukkig mee, het publiek eveneens. Het preludium pro Organo pleno con Pedale obligato van J.P. Kellner (1705-1772) speelde hij met goede articulatie en soepele ritmische impuls, neergezet in een brillante tongwerkregistratie. De derde sonate in A van F. Mendelssohn-Bartholdy kreeg een goede registratieopbouw; het klonk lyrisch en zangerig. De tempi werden goed gekozen; het fugatisch gedeelte werd wat te vroeg opgebouwd in een versneld tempo, en het tempo primo was bij de herneming te vlug. Het andante tranquillo kreeg een vertolking waarover menig orgelpedagoog in de vakopleiding zich gelukkig zou prijzen. De Nederlandse radio heeft er een opname van gemaakt die eerstdaags uitgezonden wordt.

Dit concours geeft een belangrijk en degelijk beeld van het orgelonderwijs in de gemeentelijke muziekscholen in Nederland en in de Stedelijke Muziekacademies in Vlaanderen. Het is een doorlichting van allerlei stromingen. Het is een momentopname en een tijdsdocument.

Enkele dominanten komen hierbij in de kijker. Het is opvallend hoe de barokmuziek steeds beter gearticuleerd wordt. Het is even opvallend hoe de Canzonetta in G van Buxtehude minder goed uit de verf kwam dan het Bachwerk.

De articulatie van de tussenstemmen was meestal minder verzorgd, zoniet vergeten; daardoor werd het evenwicht in de polyfonie en in het ritme verbroken. Een gigaritme goed articuleren, duidelijk profileren en volhouden is voor veel beroepsorkesten een zware opgave, voor de organisten was het blijkbaar niet minder zwaar.

Bij de interpretatie van het Brahmskoraal bleven meestal heel wat vragen open. Meestal klonken de melodische bogen te kort-ademig, terwijl over de harmonische expressie en de cantus firmus nogal oppervlakkig heen gespeeld werd.

Deze opmerkingen doen niets af van de grote verdiensten van alle mededingers. In de voorbereiding zit de vreugde en de vorming. In de kennismaking ligt de basis voor wederzijdse waardering en steun. In de confrontatie zit de boeiende uitdaging.

CONCERTEN

De uitvoering van de « Hohe Messe » van Bach stond op een zeer hoog niveau. Dit zeer moeilijke werk werd met goed overwogen tempi, met prachtig uitgekiende articulatie, met grote ontspanning, zwier en virtuositeit verklankt. De zegging was uitstekend. De moeilijkste bladzijden bleven rustig en doorzichtig. Het was een groots concert en zal sterk nawerken bij de overtalrijke luisteraars.

Kees Van houten schreef een persoonlijke, rijkelijk bestudeerde toelichting in het programmaboekje.

Tijdens het juryconcert klonk het orgel prachtig in meestal onbekende orgelbladzijden van Reger, Merkel, Herzogenberg, Fétis, Lemmens, Balbastre, Benaut, Rembt en De Lange sr. Het Brabants Dagblad van 20 april ll. betitelde deze orgelavond als een « Sprankeleend Concert door Drie Juryleden ».

K. D'H.

Mededelingen

Internationale zomercursus Flor Peeters - Mechelen

Flor Peeters geeft in de kathedraal van Mechelen een orgelmeesterklas van 2 tot 13 augustus 1982.

Inlichtingen: Ministerie van Nederlandse Cultuur, Mevr. G. Van Cauwelaert, Kortenberglaan 158, 1040 Brussel.

Zomercursus Kamiel D'Hooghe - Veurne

Van 19 tot 24 juli 1982 geeft Kamiel D'Hooghe cursus over « Muziek voor Zuidnederlandse orgels », van Van den Kerckhoven tot Fétis.

Inlichtingen: Documentatiecentrum voor Orgel, Vleeschouwerstraat 23, 8480 Veurne.

Orgeltrip doorheen Oost-Vlaanderen

Het Festival van Vlaanderen, in samenwerking met de v.z.w. Kunst en Cultuur Evergem, de Rijksacademie, Gent-Evergem en het

Gents Orgelcentrum, organiseert op zaterdag 11 september 1982 een orgeltrip met bezoek aan de beiaard van het Belfort van Gent, en aan de orgels van St.-Amandsberg, Semmerzake, Onkerzele, St.-Martens-Lierde en van de Karmelietenkerk te Gent.

De toegang tot elk der instrumenten, waarop een kort recital zal gegeven worden, is gratis.

In de karmelietenkerk te Gent, wordt de dag afgesloten met een concert om 20u.30, gegeven door Ed. De Geest en het Vlaams trio. De toegang tot dit concert bedraagt 150 fr.

De inschrijving voor de volledige trip gebeurt door storting van 750 fr. (vervoer per bus, middagmaal, programmaboek en toegang slotconcert inbegrepen) op rekening nr. 443-0586001-33 van Kunst & Cultuur, v.z.w.).

Inlichtingen te bekomen op de nummers (091)53.91.63 of 53.79.54.

Vertrek zaterdag 11 september aan het Belfort van Gent om 9u.

Cesar Franck - orgelconcours 1982

Van 19 t/m 23 oktober 1982 wordt voor de derde keer een César Franck-concours georganiseerd. Het zal wederom plaatsvinden op het Adema-orgel (1923, 4 klaviers, 75 registers) van de Kathedrale Basiliek St.-Bavo te Haarlem.

Deelnemen kunnen zij, die het einddiploma solospel orgel behaald hebben of, blijkens een aanbevelingsbrief van zijn (haar) leraar, over gelijkwaardige capaciteiten beschikken; en die geboren zijn na 31 december 1946.

Een folder met inschrijvingsformulier kunt U aanvragen bij het secretariaat: Kromme Elleboogsteek 28, 2011 TS Haarlem.

Om voor degenen die aan dit concours denken deel te nemen een optimale voorbereiding mogelijk te maken, volgt hier een opgave van de te spelen werken.

Eerste ronde (dinsdag 19 oktober):

Pièce Héroïque van César Franck; verder één of meer werken van Saint-Saëns, Vierne en/of Dupré. Maximum speeltijd 30 minuten.

Tweede ronde (donderdag 21 oktober):

Fantaisie en La van César Franck; verder één of meer werken van Alain, Tournemire en/of Messiaen. Maximum speeltijd 35 minuten.

Finale (zaterdag 23 oktober):

Een programma, door de jury te kiezen uit: drie werken van César Franck, waaronder één Choral; verder drie werken uit het Franse romantische, laatromantische en/of moderne repertoire; dit laatste tot en met de werken van Olivier Messiaen; dus geen «avant-garde». Niet toegestaan zijn voor dit finale-programma werken uit de eerste of tweede ronde. Ook geen werken van Dürufié. In verband met de 80ste verjaardag van de componist, zal zijn complete orgel-oeuvre worden uitgevoerd tijdens een juryconcert op vrijdag 22 oktober.

De jury wordt gevormd door Kamiel D'Hooghe (Brussel), Louis Toebosch (Tilburg) en Bernard Bartelink (Haarlem).

Boossche orgeldagen

Van 13 tot 16 mei werden in de Nederlands Hervormde Kerk aan de kerkstraat in 's Hertogenbosch, Bossche Orgeldagen gehouden.

Er werd een orgelexpositie ingericht waarbij de Bossche en Brabantse orgels centraal stonden. Er was o.m. een «model-orgel»

opgesteld van orgelbouwer Vermeulen uit Weert.

Frans Jespers en Ad. Van Sleuwen gaven er een lezing die met orgelmuziek werd geïllustreerd.

Het Vollebregtorgel van de St.-Cathrienkerk, het Bätzorgel van de Nederlands Hervormde Kerk, en het orgel van de St.-Jacobskerk (Michiel Maarschalkerweerd 1838-1915) werden bespeeld.

De kring «Vrienden van 's Hertogenbosch» gaven bij deze gelegenheid een interessante brochure uit (17de in hun reeks), waarin Al van Sleuwen de historiek en evolutie van de orgelbouw in Brabant belicht.

Deze brochure verscheen in mei '82 en is te bekomen bij de kring «Vrienden van 's Hertogenbosch», postbus 1162, 5200 BE 's Hertogenbosch.

Gillian Weir president I.A.O.

Gillian Weir is verkozen tot president van «Engeland's Incorporated Association of Organists (I.A.O.)». Het is de eerste maal dat een vrouw voor deze functie werd verkozen.

De I.A.O. organiseert van 22 tot 28 augustus een congres te Oxford. Het thema is «Organ and Friends». Er zijn lezingen, recitals en andere activiteiten waaronder een reeks workshops over improvisatie door Jean Guillou.

Contactadres: Philip Brereton, 18 Duffins Close, Rochdale, Lanes England.

Orgel te Waarmaarde

Op zondag 18 april werd het vernieuwde Hooghysorgel te Waarmaarde ingespeeld door E.H. J. De Bruyne.

Het orgel werd destijds gebouwd door C.L. Hooghys. Het in de kerk geplaatste orgel is afkomstig uit de vroegere kapel van het klooster der E.Z. Maricolen te Loppem. Het stond er geplaatst achter een loos sierfront en had geen eigenlijk meubel. Toen in 1979 het klooster werd afgebroken, werd het orgel te koop aangeboden en door de firma Loncke opgekocht. Het orgel werd voorzien van een meubel in kalungihout. Het instrument werd terug op punt gesteld en deed dienst als vervangingsorgel in de O.-L.-Vrouwkerk te Ninove, tijdens de aldaar uit te voeren restauratiewerken aan het orgel.

In 1980 nam de Kerkfabriek O.-L.-Vrouw Geboorte te Waarmaarde de beslissing om het orgel aan te kopen. Het werd in 1981 in de kerk te Waarmaarde geplaatst door de firma Loncke Orgelbouw p.v.b.a., Kortemark (Zarren).

Dispositie:

Prestant 8	L.H. + L.	Oktaaf 2	L.H.	
Gedekt 8	L.H.	Seskwialter 2r sup.		L.
Oktaaf 4	L.H. + L.	Vulwerk 3r		L.
Roerfluit 4	L.H.	Trompet 8 bas	L.H.	
		Trompet 8 sup.	L.H.	

Manuaal C-f'''

Aangehaakt pedaal C-f

L.H. = pijpwerk L. Hooghys

L. = pijpwerk Loncke

Agenda

Voor de concerten in de maanden juli en augustus, verwijzen we naar « Orgelkunst », Vde jaargang nr. 1 - maart 1982.

SEPTEMBER :

- 7 20u15 Geleen, St.-Augustinuskerk, Bram Beekman m.m.v. Hein Meens, zang
12 15u30 Aalst, St.-Martinuskerk, Ed. De Geest
14 20u15 Geleen, St.-Augustinuskerk, Jos van der Kooy
21 20u15 Geleen, St.-Augustinuskerk, Jean Wolfs

OKTOBER :

- 7 20u Eeklo, Dekanale kerk, Ed. De Geest m.m.v. Margareta Van Severen, alt

Orgeltijdschriften

CONNOISSANCE DE L'ORGUE, Revue de l'Association Française pour le Sauvegarde de l'orgue ancien, 25, Rue des Coulmiers, 75014 Paris Fr.

Numéro 32 — Printemps 1982

- P. Hardouin : Hôpital d'Ivry ; Sainte Elisabeth à Paris
— C.R. Muess : Le grand Orgue de Temple de Pentemont (fin)
— M. Wengler : l'Orgue de Valère à Sion
— P. Hardouin : Alexandre Thierry (fin)
— P. Hardouin : Petit Lexique (Essai d'une sémantique des jeux de l'orgue)

Revue

Additif (Numéro spécial Saint Denis, N° 30, pg 10)

Corrections (aux N°s 25, 26, 32, 38, 41)

THE DIAPASON, An International Monthly devoted to the organ, the harpsichord and Church Music. 380 Northwest Highway, Des Plaines III, 60016 U.S.

73rd Year — N° 1 — January 1982

- A. Lawrence : The New Organ in Chicago's Orchestra Hall
— G. Collins : Avant-garde techniques in the organworks of Ligeti
— F.A. Miller : The Aeoline, a stop of a quieter time

Reviews

New organs

News and calendar

73rd Year — N° 2 — February 1982

- W. Porter : The New Fisk Organ at Wellesley College
— E. Hampton : Organs for Use with Symphony Orchestra
— B. Stevens : House of Hope Organ Conference
— L. Jenkins : Royal Festival Hall Recitals
— A. Lawrence : The Ninth Annual Convention of the American Institute of Organbuilders

New Organs

Carillon news

- M.L. Liberman : A scientist's Account of the French Organ in 1704
— K. Thomerson : The Organ Music of Jean Langlais
Calendar

73rd Year — N° 3 — March 1982

- H.D. Blanchard : De Mensura Fistularum
— A. Lawrence : The Organ and the Concert Hall — Perspectives of the Use of the Organ with other instruments
— W. De Turk : Ann Arbor, Conference
New Organs
Carillon News
Calendar

KERK EN MUZIEK, Maandblad van de Vereniging van Organisten der Ger. Gemeenten, VOGG, Roestmos 22, 3069 AR Rotterdam NL.

31ste jaargang/ nr. 3 — maart 1982

- Dr. A. Snoep : Meditatie
— A.M. Alblas : In memoriam T. Stolk, strijder tegen muzikale en orgelbouwkundige bandeloosheid
Algemene Vergadering 1982
— P.J. Wols : Vóór en na de dienst
Mededelingen
Verenigingsnieuws

31ste jaargang, nr. 4 — april-mei — Themanummer

- F.W. Huisman : De Gebroeders Joachim en Hendrik Hermanus Hess in orgels

31ste jaargang, nr. 5 — juni 1982

- P.J. Wols : Jaarvergadering 1982
— Ds. A. Snoep : Organist en Gemeente
— A. Krijgsman : Algemene Vergadering 1982
Mededelingen

L'ORGANISTE, Organe de l'Union Walonne des Organistes, a.s.b.l., 25A, Rue Romainville, 5228 Bas-Ohan (Wanze).

13e Année, N° 53 — 1982/1

- J.P. Felix : Jean-Godefroid Gobert et Pierre-Joseph Bosquet construisirent un orgue pour les Carmes à Nivelles en 1741
— J.P. Felix : Un contrat inédit du facteur d'orgues Jean-Baptiste Bernabé Goynaut pour les Pères Bogards à Bruxelles en 1753
— J.P. Spreutels : Notes sur l'ancien orgue de Waterloo
— G.M.I. Quaedvlieg : l'Orgue de l'église St.-Servaas à Maastricht
— E. De Vos : Chant sacré

A lire

Orgues

U.W.O.

Partitions

13e Année, N° 54 — 1982/2

- J.P. Felix : Le facteur d'orgues Jean Bernard Nollet à Orval ; A propos du Grand Orgue de la Collégiale Saint Pierre à Leuze

Orgues

Revue

A lire

Partitions

Nouvelles Campanaires

HET ORGEL, Uitgave van de Nederlandse Organistenvereniging
78e jaargang, nr. 4 — april 1982

- W. Kloppenburg : *Psalmberijmingen in Nederland ; een poging tot inventarisatie*
- P. van Dijk : *Nieuw Reil-orgel in Ermelo*
- H. Brink, R. v.d. Hulst, P. Peeters : *Reconstructie of copiëren - Criteria met betrekking tot de overbrenging, « restauratie » en plaatsing van het voormalig orgel van de Nicolaïkerk te Utrecht*

Besprekingen

Agenda - Berichten

Nieuwe salarisschalen

Verenigingsnieuws

Errata (1982, nrs. 1 en 2)

78e jaargang, nr. 5 — mei 1982

Statuten en huishoudelijk reglement van de N.O.V.

Uitnodiging voor de Algemene Vergadering van de N.O.V. te Amsterdam

Orgelbouwnieuws

Jaarverslagen

Berichten - Agenda

Verenigingsnieuws

78e jaargang, nr. 6 — juni 1982

- W. Kloppenburg : *Pallem Pallem Pasen, liturgie en folklore*
- F. Jespers : *Over orgel, akoestiek en repertoire*
- K. Hoek : *Waarom geen programma met hedendaagse muziek ?*
- P. van Dijk : *Gesprek met een opnametechnicus*

Orgelbouwnieuws

Besprekingen

Berichten - Agenda

WURTEMBERGISCHE BLATTER FÜR KIRCHENMUSIK
Mitteilungsblatt — Verband der Chöre und Kirchenmusiker - e.V.

49. Jahrgang — Nr. 1

- V. Kalisch : *Die Sogenannte Pfullinger Liederhandschrift*
- E. Koch-Pfitzer : *Zur Geschichte der « Stunde der Kirchenmusik » in der Stiftskirche Stuttgart*

Inhaltübersicht zum 48. Jahrgang (1981)

Mitteilung

Bücher - Schalplatten

Programm - Vorschau

49. Jahrgang — Nr. 2

- P. Horn : *Kirchenmusiktagung in Ludwigsburg (1982)*
- J. Schwab : *Orgelmusik im Sonntäglichen Hauptgottesdienst*
- V. Kalisch : *Die Sogenannte Pfullinger Liederhandschrift (2)*
- U. Stamp : *Arbeitstagung für Kinderchorleiter*
- E. Dieterich : *Singwoche für Senioren*

Mitteilungen

Noten

Programm - Vorschau

49. Jahrgang — Nr. 3

- M. Rössler : *Lied und Liturgie bei Zwingli*
- U. Hennig : *« Des schönste unter den Clavieren »*
- E. Leuze : *Uraufführung eines Laitenberger Werkes*

Mitteilungen

Noten - Schalplatten

Programm - Vorschau

- Verantwoordelijke uitgever : Kamiel D'Hooghe
- Voor de inhoud van de ondertekende artikels zijn alleen de auteurs verantwoordelijk.
- Drukkerij Van Geertruyen — Asse